
Ženski Svet

Letnik VI.

April 1928.

Številka 4.

VSEBINA 4. ŠTEVILKE:

OBRAZI IN DUŠE: MARYA KONOPNICKA. — (Silva Trdnova.)	Stran 97
MOJE HREPENENJE. — SCHOPENHAUER. — Pesmi. — (Dora Orudnova.)	" 99
JUNAKINJA ZVESTOBE. — Nadaljevanje. — (Lea Faturjeva.)	" 100
PEROAMENTI. — Nadaljevanje. — (Jela Spiridonović-Savičeva — K. Kocjančič.)	" 105
V VELIKONOČNEM JUTRU. — Pesem. — (Aleksandra.)	" 109
MAČJA TETA. — (M. Strnadova.)	" 109
PESEM VSTAJENJA. — POMLADNA ŽELJA. — Pesmi. — (Anica.)	" 112
POD BELIM, DEHTEČIM JASMINOM. — (Milena Mohoričeva.)	" 112
Slovanske umetnice: MARIJA RUŽIČKA-STROZZI. — (Ivo Mihovilović.)	" 115
IZ ZBIRKE „VEČNA PLAMENICA“. — Pesem. — (Karlo Kocjančič.)	" 116
T. O. MASARYK IN NJEGOVE MISLI O ŽENSKEM VPRAŠANJU. — (Marija Omeljčenkova.)	" 117
POD KRIŽEM. — Pesem. — (Anica.)	" 120
TUJCI. — MLADIM. — Pesmi. — (Kristina.)	" 120
IDRIJSKO ČIPKARSTVO. — (Igor Volk.)	" 121
IZVESTJA: Po ženskem svetu. — Materinstvo. — Gospodinjstvo. — Kuhinja. — Iz naše skrinje.	Stran 123, 124, 125, 126, 127, 128. — ROČNO DELO.
UREDNIKA: PAVLA HOČEVARJEVA.	

„ŽENSKI SVET“

Izhaja vsak mesec. — Za JUGOSLAVIJO letna naročnina: Din. 64 (s krojno prilogo); polletna: Din. 32. — Naročila in naročnino je nasloviti

na upravo „Ženskega Sveta“, Ljubljana, Karlovška c. 20

Uredništvo in glavna uprava:

v Trstu, ul. Torre bianca 39/I

Poštno pošiljalve nasloviti na: „Ženski Svet“, Trst (Trieste), posta centrale, Casella postale 384. — Izdaja Konsorcij „Ženski Svet“ v Trstu
Za konsorcij odgovorna Milka Martelančeva.

Tiska tiskarna „Edinost“ v Trstu, Via S. Francesco d' Assisi šte. 20

**Prosimo cenj. naročnice,
da plačajo vsaj četrtlet-
no naročnino naprej!!!**

ŽENSKI SVET

Obrazi in duše.

Marya Konopnicka.

Marya Konopnicka, rojena l. 1846. v Suvalkah, majhnem kraju »Poljskega Kraljestva«, je preživela svoja otroška leta v Kališu, kjer ji je težka usoda v prerani dobi iztrgala ljubečo mater in jo zato tem bolj navezala na očeta Josipa Wasilowskega, ki se je poleg svoje uradniške službe z vso skrbjo briga za vzgojo in prvi pouk mladoletne hčerke.

Po enostranski izobrazbi Warszawskega samostana se je mlada, nevedna in neizkušena Marya poročila z veleposestnikom Jaroslavom Konopnickim, ki se v čuvstvovanju in mišljenju niti slutensko ni mogel približati daljnim idealom svoje mlade žene, s katero se je za nekaj časa preselil v

Bonov. Brez najmanjšega razumevanja svoje duše v zakonu ob težkem gospodarskem polomu ni mogla slediti možu, ki se je z vsemi šestimi otroci preselil v znatno manjši Gussin, ampak se je življenja željna preselila sama v Warszawo, kjer se je, kakor da bi hotela v hipu uglasiti v sebi odmeve osebnih razočaranj,

urgla takoj v najgloblji vrtinec družabno-narodnega življenja. Warszawska literarno-pozitivistična inteligenca jo je takoj sprejela v svoj krog in v najkrajšem času je postala Marya Konopnicka najizrazitejša predstavnica idej te inteligence, नेता zagovornica delavskih pravic, nemahljiva širiteljica narodnih idej in

— obenem z Orzeszkowo — glavna boriteljica za žensko emancipacijo na Poljskem. Predvsem pa je posvetila svoje delo literaturi, ter je — kot večletna urednica Warszawskega »Swita« — pisala razne novele, eseje in članke o umetnosti, literaturi in nacionalizmu. Poznejša pogosta potovanja po Švici, Franciji,

ji, Italiji in celo po našem ozemlju, so ji obzorje znatno razširila in ji v veliki meri povečala zaklad doživetij za umetniška oblikovanja. Malo pred smrtjo se je vrnila v domovino ter se naselila v Lwowu, kjer je umrla l. 1910.

Konopnickino literarno ustvarjanje, vzniklo iz tradicij ponesrečene

poljske ustaje l. 1863. v trpko opevanje dolgoletnega narodovega boleznega stanja v preteklosti, se je na čudovit način zlilo z odmevi reakcije tistega usodnega leta v njenem pozitivnem delovanju, slonečem na novih, treznih idejah, upajoč od bodočnosti svetlejšega življenja. V prvih poezijah Marye Konopnicke se še jasno kaže vpliv romantike, zlasti Slowackega, a že sedaj samo po zunanji formi. V poljski romantični poeziji je našla Konopnicka zvenčo melodijoznost in naglase tega mogočnega govorjenja, ni pa našla v njej tistega zdravega, realnega izraza, ki ga je prinesla s seboj nastopajoča doba. V notranjem ustroju je začrtala Konopnicka že v svojih prvih delih popolnoma nov ton: romantično čustvovanje je zamenjala s sočutjem iz filantropično ubrane družbe, melodijoznost njene poezije prehaja čisto v grozečo retoriko. Vedno in vedno se ji vsiljujejo efektivna, začudena ali zagrizeno ironična vprašanja: čemu, zakaj, kako. Po smelih nastopih zoper konfesionalne forme brez človeškega čustvovanja se v resigniranem obupu odvrne od Boga samega in tedaj zakliče — vsem zatiranim, ponižanim in razžaljenim.

Duhovščina jo je proglasila za bogoskrunko. Patriotični del warszaw-ske inteligence pa se je bal, da bi socializem ne razbil poljske družbe. Tedaj se je zatekla Konopnicka v izpovednico in le redkokdaj se po l. 1890. oglasi v njej še odmev te dobe. Ob daljšem bivanju pod Tatrami se začne poglobljati v narodovo psiho in prejšnja upornost in kljubovalnost se polagoma zlije v elementarno narodnost. Iz poezij, nastalih v tej dobi, vstaja vonj domače grude, svežost domačih gozdov in poljan, melodija narodne pesmi. V tej, od ljubezni narekovani poeziji, je Konopnicka še včrta in večja kot prej v svoji jezni socialistični upornosti.

Očarujoče zveni na uho mirna in čista lirika te velike poljske žene v «Italiji» (1902), kjer nam razodeva svojo globoko ljubezen do umetnosti, ki ji je pravi izraz prirode. Njena duša živi z deželo, po katere tleh stopa njena noga, a njene misli ustajajo preko te dežele in plovejo daleč, daleč v domovino, v zastrto Poljsko. Konopnicka ostane vedno in povsod le — poljska umetnica.

Njeni dramatični poizkusi (Iz prošlosti 1881) so ostali brez nadaljevanja, ker je kmalu spoznala, da svoje mogočne lirične obsežnosti ne more združiti z jednatim osredotočenjem dramatičnega dejanja. Veliko večji talent pa je pokazala v novelistiki. Urejene novele, kakor «Na potu» (1893), «Dim» (1898), «Štiri novele» (1888) in druge se, kakor njene potopisne črtice («Ljudje in reči» 1898, «Vtiski s potovanja» 1888), odlikujejo po bujni fantaziji, liričnem zanosu in globoki miselnosti. S svojo «Didaktično pesmarico za otroke» je dvignila poljsko otroško literaturo na umetniško višino in znatno poglobila njeno pedagoško-psihološko stran.

Višek vsega Konopnickinega umetniškega ustvarjanja pa je njen ljudski epos «Pan Balcer v Braziliji», v katerem je hotela podati popolno sliko

trpljenja sodobnega poljskega naroda, njegovo tragično emigracijo v «objubljeno deželo», ki mu izsesa vse življenske soke in ga potem brez usmiljenja preda na milost in nemilost trdi usodi. Ta veliki poem v šestih spevih in poldrugtisoč verzih je žalostna povest o potovanju poljskega naroda po daljni zamorski deželi, s katero se ne more zrasti, ker ga priklepajo vse vezi neomajno na rodno grudo. Svojo povest je zgradila Konopnicka na popolnoma realni podlagi, snov je vzela iz resničnega življenja, verno je razkrila dušo poljskega naroda; skoro vse osebe so portreti resničnih postav, ki jih je poetka iskala na svojih potovanjih po poljskih vaseh; skoro vse epizode in slike je zgradila na živih dokumentih. —

Marya Konopnicka je nastopila kot pesnica v dobi realizma, ki je pač nudil mogočnega razmaha prozi, a ni bil naklonjen poeziji. Poleg tega se mu je še poljska, po svoji naravi tako idealistična duša z vso silo upirala. A s svojim odločnim socijalnim čuvstvom je dosegla velik vpliv pri vseh plasteh poljskega naroda in si v svoji dobi izvojevala največjo popularnost, čeprav so jo v začetku konservativni krogi ostro napadali. Zapustila je približno 60 zvezkov poezij, novel, črtic, popotnih vtisov, literarnih študij in prevodov. Vse njeno delovanje je kakor zrcalo duše poljskega naroda. Ustvarila si je svoj lasten, neodvisen poetični slog in je kot avtorica «Pana Balcerja» prva ustvarila v poljski literaturi tip poetke vasi. V vsej svoji poeziji, kakor v razkošnem čuvstvom in družabnem sočutju, tako v duševnih razpoloženjih in izrednem artizmu je Marya Konopnicka klasična Poljakinja.

Silva Trdinova.

Dora Grudnova:

Moje hrepenenje.

Moje hrepenenje v tej uri večerni
je duš dvojje neutešno hrepenenje,
ki druga se drugo iščeta verni
in jima spojitev je — večno življenje.

Schopenhauer.

Kaj je višek združitve v ljubezni dvojje ljudi:
brezumen objem li — telo k telesu tesno privito,
ali usten spojitev v poljub iz najgloblje strasti
in vino opojno trenutne naslade — do dna izpito?
Ko se iz hrepenenja dvojje duš ena rodi
in se pretaka v žili eni dvojna kri:
ni Večnosti to najvišji dar ljubezni pravi,
da večna ostane — kot Bog, pričujoča nam v naravi?

Lea Faturjeva :

Junakinja zvestobe.

(Nadaljevanje.)

Povest iz turških časov.

Tačas je klečala Srebrna na tleh svoje spalnice in je razbirala črke, ki so bile zarisane v mramorni tlak. Navadno jih je pokrivala preproga. Ko je bila tisto jutro odnesla nema sužnja preprogo, je zasijalo ravno solnce skozi presledek v listju cipres, ki skrivajo osamljeni kiosk — in Srebrna je zagledala praske v tleh, ki niso ničesar pomenile branjna nevesčim sužnjam. Zdaj jih razbira v motni svetlobi svojega bivališča, bledi in se trese. Roka, ki trohni že davno na dnu morja, je zapisala:

«Jaz, Mahmud, Solimanov sin, naznanjam tistim, ki jih bo poslala usoda v kiosk smrti, da so prinesli danes zaboj*). Torej bo moja smrt v morju.»

Torej eden tistih, ki se je moral umakniti Roksaninim očkom... Usmiljeni Bog, kaj pa čaka ubogo sužnjo v kiosku smrti? Kaj naj veljajo Mirmajline prijazne besede? Zakaj ni hitela takrat doma v grad, vse zbadanje taščino je bilo samo božanje v primeri s strahovi, ki ji pretresajo tu dušo. Pa Tomaž je rekel v umiranju: Vrnila se boš. Umirajoči so vidci — vrnila se bo. Na kak način? Zid je okoli mesta in poseben zid je okoli serajla, pred zidom, za zidom so straže. Nad vrati se ti režiyo glave onih, ki jih je zadela sultanova roka. Ne veš nikdar, dvorjan, kdaj se izpremeni gospodarjeva milost v smrtno obsodbo. Kdor hodi po serajlu, nosi glavo v torbi. Nikomur se ne smeš zaupati, pogubi te lastni brat. Nemi so vsi sužnji v kiosku — strašna nema družba... Okoli in okoli kioska so ciprese, visoke in goste, za cipresami je zid, za zidom straža. Pred vhodom sedita črna evnuha, golo sabljo imata na kolenih. Da se rešiš od tod, bo treba zvijače in vztrajnosti. Vse pazi na sužnjo, še sultani izdajajo fermane radi suženj. Kata je pela, pel je Omar o sužnji Milici, ki je ušla Nesuh-paši v Konavljje v dubrovniško ozemlje. Odvedla je tudi dva pašina sina in blaga: «Blago nosi, da svetom ne prosi.» Nesuh-paša je potoval iz Bosne v Drinopolje, da se pritoži Mohamedu II. Sultan je pisal**) Dubrovniku, da naj pokliče dotično sužnjo pred svoj sodni stol in jo vrne po sultanovi zapovedi z ukradenim blagom in otroci Nesuh-paši, da se ne bo zopet pritoževal na Porti. In Soliman se je tudi razburil, ko mu je javil Uzref, da je dovedel deklico v poklon, in kdo ve, če je verjel Mirmajli, da se je umorila sužnja. In če bi kaj izvedel, ali je ne bo umorila Mirmajla sama? Kazati se ji mora udana, srečna, skriti mora svojo željo po domu. Zaupala ji bo, potem se bo gibala Srebrna bolj svobodno, mogoče jo vzame k sebi iz tega strašnega kraja. Večkrat pride kako poslanstvo iz cesarjevih dežel, kakor je bil prišel stric Lambergarjev že dvakrat do sultana — bo že na kak način prišla v

* Še pod Abdul Hamidom so potopili raz ladje «Edremis» čez sto zabojev. Baron Gesl.: Zwei Jahrzehnte im nahen Orient.

** 1477. Ferman je objavljen v Glasniku Zem muzeja, Sarajevo 1911.

stik z vitezi... Gotovo bo v njih še toliko plemenitosti, da bodo pomagali mladi zaslužjenki do svobode. Treba je pač čakati prilike, glavno je, da je povedal Lojzek, da ne govori Matija z Jernejo... Toda Lojzek, ubogi Lojzek! Briško se je razjokala Srebrna nad dečkovo usodo, nad svojo zapuščenostjo. Pa je stopila nenavadno naglo sultana v mračni prostor, vrgla zagrinjalo raz glavo, se naslonila na Srebrno in tožila:

«Prebridko mi je v duši... Moški, katerega ljubim že od otroka, ki ga obožujem, mi pravi — pravi meni, kako hrepeni po nekem bitju — in me tolaži z mojo carsko častjo. Reci, Srebrna, ali more pravi ženski čast nadomestiti ljubezen?»

Razjokala se je. Srebrna je občutila težko to zaupanje. Če se skesa sultana svojega odkritja, če bi jo skrbelo — bo plačala Srebrna z glavo. Lahko zaupa sultana sužnji, ker ji zapre lahko usta. Spomnila se je tudi ob sultaninem joku, kako se ni smela zjokati ob vesti o Lambergarjevi smrti in kako je bila njena želja po tem, da se razjoče na samem, vzrok njenega sedanjega položaja. Tolažeče je objela jokajočo in se jokala ž njo.

Srebrna je bledela in hujšala. Bivanje v skitem kiosku, noči brez spanja, dnevi brez družbe, strašni nemi sužnji, ki so ji stregli, nenavajena hrana, vse ji je škodovalo. Skrbno je motrila neki dan sultana sužnjo, s katero je imela toliko namenov. «Zraka nima,» je spoznala. «Zagrni se!» je velela takoj, «zunaj sije jesensko solnce, je že nekaj časa, kar si tukaj, mislim, da greva brez nevarnosti na sprehod po serajlskem vrtu.» Hodili sta pod cipresami, ki obdajajo kakor s temno senco ribnike. Nikdo jih ni motil, to je bil sprehod samo sultanove rodbine. Srebrna je dihala vsa srečna zunanji zrak in se ozirala po poslopjih v bližini in daljini — saj je obsegal serajl vojaško šolo, urade, mošejo, konjušnice, vrtove, palače, gospodarska poslopja, domove štirih zakonitih žena sultanovih, hišo za štiristo in še več mladih suženj, izmed katerih so izbrali najlepše za dvor. Mirmajla je razlagala Srebrni, da imajo serajlski vrtovi svojo posebno stražo «bostandžije», katerih načelniki imajo pravico in dolžnost, da spremljajo sultana na sprehodu po vrtih. «Sultan se pa sprehaja redkokdaj, raje se pogovarja s svojimi zaplečniki o novih vojskah,» je pripomnila Mirmajla, ko je zagledala na krat, da prihaja od ribnika nekoliko vpognjena postava njenega očeta, za njim par vrst bostandžijev...

Ni bilo mogoče ogniti se, že je zagledal Soliman ženski, svojo hčer je poznal po postavi in hoji, ne pa njene spremljevalke. Dal je Mirmajli znak, da se mu približa. «Ostani odzadaj,» je šepetala s pridušenim glasom Srebrni in poljubila roko očetu. Soliman je ogledoval visoko zagrnjeno postavo Srebrnino in vprašal z zanimanjem: «Kdo je to?» «Obisk imam, gospod,» je odgovorila v zadregi sultana, «zunani obisk». Sultanove risje oči pa se niso odmevale od tako vabljive postave. Mignil je: «Bliže naj stopi, hočem videti njen obraz.»

«Nikar, oče!» je šepetala Mirmajla, «to je Sokolovičeva druga žena in bil bi strašno užaljen.»

Sultan je prikimal in šel svojo pot naprej. Ženi sta hodili navidezno mirni, trepetali sta v resnici obe. Mirmajla je krenila v stranski drevored in vzdihnila: «V nevarnosti si — in jaz tudi. Da me dobi oče na laži, mi sploh ne bo verjel in... Rablji so vedno v njegovi bližini. Za nekaj časa te moram skriti drugam. Zdaj te peljem v svoj harem, ko se znoči, se prepelješ v Brusu k Acan-paši, kjer boš na varnem.»

14. Ko poje slavček in dehtijo vrtnice.

Kakor da se bliža nebesni obok vrhom minaretov in stolpov, tako velike in goste so zvezde nad Carigradom. Jambori ladij na Bosporu rastejo v polumraku, galeje pod serajlom se dvigajo k zamreženim oknom. In galjot zapoje staro žalostno pesem: «Plovila po moru galija, v njoj sedi okovan delija, gledala ga sa pendžera djevojka...»

Iz kajkov, čolnov in bark, ki stoje ali se gibljejo veselo na Bosporu, pa vre pesem veselja, klici, pozdravi. Že si zahvalil Alaha in preroka za dobrote dneva, že si se jima priporočil za noč, zdaj uživaj veselje mehkega pomladanskega večera. Vodonoša, rojen Carigrajčan, nosači in delavci, ki prihajajo iz daljnih dežel za kruhom, turški, grški in armenski trgovci, mogočni paše, zahajljene ženske, janičarji, različni oblastniki iz seraja, dijaki in uleme, vse je na Bosporu, poje, odpeva pevcem na ladjah, se ozira previdno za ženskami za zamrežena okna.

Nakrat prekine galjot svoj odgovor devojki na pendžeru, pogovor in petje v kajkih in čolnih zastane. Prišel je izpod galej pred serajlom, švignil je mimo njih bolj velik kajk. Zablestel je bogato pozlačen navzgor zasukan in k sebi privit kljun, bleščalo je belo telo, košatil se je baldahin, žarele so rdeče srajce in kapa veslarjev, vesla iz brezovega lesa so zaplula...

Sultanov kajk... In nemi veslarji. Zagrinjala na baldahinu spuščena... Ej brate! Ne skriva se tam ne sultan ne paša. Slišiš, kako grgra Bospor? Željan je žrtve. Sultanov lev je rjovel sinoči in pravijo, da je naš stari padaša slabe volje. Utekla mu je najlepša suznja. Oj! Kdor sedi tam, ne bo več jedel od tistih 2500 funtov slaščic, ki jih pripravlja več sto kuharjev za sultanov harem. Oj, to ni tako, kakor da ubiješ — očuvaj nas Alah greha — psa na ulici. Zasuješ ga s prosom, ki ga dobijo reveži, in zadostil si. A v haremu velja druga...

Za zagrinjalom trepeče Srebrna v isti misli. Skriti te moram, je rekla sultana. In kje si najbolj skrita? Ribe so neme. Srebrna mora izginiti, da bo varna pred sultanom. Kaj niso vohunili črni in beli evnuhi, kam bi bil izginil Uzrefov dar? O Tomaž! Vrnila se bom domov kot bela senca in tulil bo Soliman in vas bo prešla groza. Pa ne boste vedeli, da je zagrnil tačas Bospor vašo ubogo Srebrno. Zaman upanje, da se rešiš na dubrovniško ladjo, da se zatečeš v svobodno ljudovlado, kakor se je bila zatekla Milica,

sužnja Nesmah-paše. Pa tudi danes so jo kopale in mazale — mazilele za smrt... In zvezde bodo luč uboge sužnje ob njeni zadnji uri. Prostran in hladen ti bo grob, Srebrna, nikdar prekopań, nikdar obiskan. Kdo ti pomoli za dušo? Zvezde, zlate in svetle, tolažite mi srce, duša, zaupaj v Gospoda, sprejel bo svojo verno in zvesto...

Kajk se je ustavil. Srebrna se je prekrizala. Nema sužnja ob njenih nogah je zmajala z glavo. Sevdet, Mirmajlin zaupnik, je pomolil roko: »Izvoli, gospa. Izstopila boš.»

Torej smrt na suhem. Se ne zanašajo na morje? Tukaj je tiho in temno, nobene luči na obrežju. Nerada se je oprijela rabeljske roke. Za njo je stopila nema. Sladki vonj pomladi je udaril v Srebrno. Zbolelo jo je: umreti, ko se razcvita vse, umreti mlada... Kakor v omami se je spomnila, da je doma še mraz, a tukaj dehti po vijolicah, po jasminu in bosiljku, tukaj raste in cvete na prostem, kar negujejo doma v loncih in vrtilih. Umreti zdaj, ko bo tako lepo...

Sevdet je zažvižgal. Nekje in nekod, izpod visokih dreves, sta se prikazala dva sužnja z bakljami. Svetila sta in ona s Sevdetom je nemo stopila na belo stezo. Zabelilo se je med drevesi, kakor pravljčni grad je vzrastlo pred njo, odprla so se bronasta vrata, po mramornih stopnicah je prišla do odprtega prostora, ki je ločil očividno harem in serajl. Na stenah, okoli vrat, je viselo bogato orožje, posode, gosli in tambure; ob stenah cvetoče grmičje, v sredi majhen vodomet, blazine. Na stojalcu srebrna svetilnica na dvanajst plamenov. In ženska je stala ob vodometu, ravna in mrzla. Za njo stara sužnja, ki si ni zakrila obraza. Sevdet je stopil par korakov naprej, se priklonil roke na prsih in govoril polglasno: »Pozdrav teti Acan-paše, krepostni Umi! Sprejmi in varuj gosta, ki ti ga pošilja sultana, dokler ne pošlje ponj, naj ti bo kakor zenica očesa.»

»Vrni se in izroči pozdrave Acanove tete sultani,« je odgovoril rezek ženski glas. Sevdet je izginil kakor senca. Teta Acan-paše je pozdravila zahaljenega gosta: »Naj bo srečen tvoj prihod in mir s teboj!»

»Naj podaljša Bog tvojo senco, gospa, bojim se...« Z migom roke ji je ustavila Umi besedo, z drugim migom je velela svoji sužnji: »Rukija, odvedi sužnjo gospo dolí k vam, postreži ji in zabavaj jo, kakor se spodobi za sultanovo sužnjo.»

Nema se je nekaj obotavljala, a Rukija jo je prijela za roko. Umi je odkrila svoj blede, nepobarvani in tiho jezo zakrivajoči se lep obraz, in siknila: »Ne boš vohunila tukaj ti, nečedna stvar, ti smrad serajlski. Mutast pes je najhujši. Kakor da nimamo dovolj suženj v hiši za postrežbo gostov, in kakor da ni Rukija izvedena v kopanju in mazanju — če je znala napravljati Fatmo, znala bo še tebe, gospa.»

Srebrna se je razkrila in nadaljevala: »Bojim se, da sem ti v nadlego in morda v zadrego...»

Umi je vzkliknila zavzeta: «Lepa si! Za Fatmo si najlepša ženska, katero sem kdaj videla, in zdaj razumem, da je sultani do tega, da te skrije pred staro padišo in tudi da te ne pusti enostavno potopiti. Bog obvaruj, da bi bil pravovernemu gost v nadlego — v zadrego me pa spraviš lahko s svojo lepoto. Sicer ti pa sporoča Acan, ti govorim jaz: Moja hiša je tvoja hiša.»

Sedli so na brokatne blazine v sobi s svetlimi opisanimi stenami. Umi je poškopila gosta z dišavo «iz paradiža», sužnje so podajale sladko dobrodošlico in bogato večerjo, so prinesle vodo v srebrnem umivalniku in otirale roke z bogato vezenimi otiračami, ki so imele dolge zlate rese. Srebrna je zapazila, da so sužnje vse bele, toda od koz razjedene polti in da so šle tudi sicer bolj «mimo» lepote. Umi je pojasnila: «Ne maramo črne sodrge. Dekleta so vsa iz kristjanskih krajev, ne vedo sicer, odkod so, spoznavajo našo vero, vendar jim je ostalo nekaj prirojenega, kar imate kristjani: zveste in poštene so. Črnke so poltene in zapeljive. Paša Rešid je imel zelo lepo prvo ženo. Podarila mu je mlado črnko, skoraj otrok je bil. In ta, pomisli, je znala očriniti in omrziti Rešidu njegovo lepo prvo ženo. Zahtevala je od Rešida, da odstrani svojo ženo in se poroči z njo. Ker ni hotela pristati žena na ločitev in je stala kot dar visoke osebe pod zaščito iste osebe, jo je zastrupil Rešid na črnkin nasvet.»

Srebrna se je stresla in položila žličko. Umi je pojasnjevala: «Taka je pri nas. Zato je odpravila Fatma takoj, ko se je poročila z Asanom, vse črne sužnje in izbirala samo nenevarne... Ubožica se je hotela zavarovati, da je ne izpodrine kdo — pa jo je izpodrinilo pesnikovanje, verzi, neumne izmišljavine pesnikov.»

«Pesnikov?» Srebrna je mislila na Mirmajlo. Iz njenih namigovanj je spoznala, da ima staro rano na srcu, da je žaljena v svojem ponosu. Domnevala je Srebrna, kdo da bi bil, ki je šel mimo sultanove hčere, zato je poslušala napeto, kaj pove Umi, ki je povdarila: «Da, pesnikovanje! Oziroma pohvala, s katero so nekateri tako radodarni, da zmešajo pesnikom še tisto malo pameti, ki jim je ostala.»

Srebrna je razumela. Jezno je krčila Umi svoje močne prste in govorila bolj skozi zobe: «Fatma je pametna in lepa, drugi niso lepi, pa so zviti. Fatma je uvidela, da pelje to popivanje s Selimom, ti pogovori s sultano, to trošenje časa in denarja samo v gmotno propast. Ima dva otroka in skrbi, kaj bo ostalo zanje, če bo gospod pesnik samo razsipel, kakor da mu je na razpolago vhod v Zlata vrata (sultanova zakladnica).

(Dalje prih.)

Pergamenti.

(Nadaljevanje.)

Jela Spiridonovič-Savičeva. — Karlo Kocjančič.

*Danes prepaja solnce
polja s toploto kakor nikoli.*

*Ah, kako si želim, da sem
ogromen, sinji orel,
ki bi se vzpel
v višavo, da oznani
Gospoda
in veliko besedo...*

*Snoči je prispel v naš mir
učen Aleksandrinec;
naš skromni samotar
ga je sprejel kot gosta.*

*Jedil ni bilo mnogo
in dišečih grških vin,
da bi postregli gostu;
jaz, o Gospod, sem mu postregel,
z grešnim duhom svojim.*

*Kako se zdaj sramujem!
Prebila sva uso noč,
pretresajoč
Plotina in sv. Avgušтина.*

*Poznaš, Gospod,
uso mojo revščino
in znanje.*

*O, da sem mogel
predati se napuhu,
da bi veljal kot učenjak pred njim!*

A meni je ime Ponižnost...

*Da, ime mi je Ponižnost
in nocoj
sem se pokazal
v vsej nadutosti.*

*Kaj mi pomagajo
samote moje,
bdenja,
posti
in molitve,
ko pogubim preprostost duše svoje?
O, Gospod,
vendar moje duhovne oči
blažoslavlajo Tvojo vid.*

*Obraz mi ves gori od srama
nad mojo ošabnostjo.*

*Ubegam souvažnemu loku pravice
in letam okrog sebe
kakor sokol okoli stolpa...*

*Vem, da znanje
ni brez vrednosti,
ker odkriva Tvojo milost.*

*Toda prav pravi apostol:
«Znanje napihuje ter povišuje
in pogreza dušo
v brezdno in v obup...*

*Znanje poraja čaščenje samega sebe
in zapira srca v stolp
iz bele slonove kosti;
čaščenje samega sebe,
služba samemu sebi
je služba brez Milosti.
— Jaz vem,
jaz vem vse znanje —
pravi satan.*

*O Gospod, zaupam
se Tvoji ljubavi in volji,
daj, da sem preprost in skromen
kakor bela lilija na polju.*

Ponoči, ko sveti mi luč
na mizi
in skladam besedo za besedo
in pomakam čopič v novo zlato,
da okrasim prvo črko,
se mi dozdeva, da iz globine svoje
spet Večnega poslušam glas:

«Moj ljubljeni, ki čaka odrešenja,
ne je od sladkih sadežev
občudovanja in priznanja
svojih bližnjih...

Temveč stoji ves nag
na gori
kakor zimska topol v snegu
sam...
in čaka.

Ostavi vse
in najdeš vse.

Pozabi čutnost, pir ničevosti,
a v dušo tvojo
stopi mir....»

Polagoma mi luč ugaša,
ali tu notri
se užiga svetloba.

O Gospod, kako si milosten in velik
in kako sem majhen jaz...

Večni,
Ti si tako velik,
da me je skoraj strah,
če sploh obstajam —
tako sem majhen.
Vedno se vprašujem, kje sem.

Ali sem jadro na ladji,
ki plove po vodi
do Tebe?...
Še v molitvi ne bi smel
pred Te,

če bi ne vedel,
da imam perut,
srebrno perut koprnenja,
ki se kakšen krat povzdigne,
da ugleda Tvoje brezkraino nežne
in dobre oči.

Noga mi ne bi smela
niti stopati,
da nimam teh peruti iz srebra.

A vedel sem že zdavna,
da si mi dal jih v dar,
ko sem nekoč ponoči
še kot deček padel s konja...

Tedaj sem bil še paž
in hrom nisem mogel stopiti;
takrat si mi dal srebrna krila
ter dejal:

«Sedaj do svojega doma
poleti
... a pozneje
do drugega cilja!»

A ko je dospel novi dan,
mi je rekla mati,
da so bile sanje.

Toda jaz sem vedel v dnu duše,
da si mi dal peruti,
ker si me bil izbral.

V zadregi sem pred Tvojo milostjo,
kadar je cutim
na svojih šibkih plečih.

O Gospod,
odreši za večnost
Tvojega udanega hlapca.

Danes zjutraj sem odšel v selo,
nosil sem sveto olje;
šel sem po isti poti z ljudmi

in njih dotik me je diral
kot nekaj čisto tujega.

Gospod,
kam naj se skrijem od srama?
Ko sem se vrnil v samotno celico,
sem padel na tla in hotel poljubiti
svoje štiri gole stene.

Bojim se, da ostane za vedno
ta težki razdor v meni;
jaz ljubim ljudi, o Gospod,
pa kadar sem sam,
sem boljši...

In da očuvam plamen
te ljubezni
in me ne zmaga stud,
moram bežati v samo,lo,
daleč, daleč od ljudi...

Tu, v tem nemem molku,
govoriš mojemu srcu
in beseda Ti je sladka in mehka;
kakor balzam pričakuje,
da kane na dušo mojo,
topla kakor grudi belih ptic,
mehka kakor grlice grlo.

V molku in samoti
poletajo noči kakor ptice

Ti si vse, kar potrebujem,
Ti edina nebeška Milost.

Skozi malo okno moje celice
je pomolila oranža cvetočo vejo;
skozi malo okno svoje celice
čujem frfotanje ptic, ki letajo,
in šuštenje nemirnega vetra.
Moje oko je kakor majhno okno,
obrnjeno v pestro zunanost sveta.

Toda jaz iščem
ono drugo Oko,

ki prodira
globoko v notranjost.

Danes, ko smo bili v cerkvi
in je solnce sijalo
skozi žolto-rdeča okna
z nešteto svetlih barv
in ko sem gledal luč,
kako je legala
na dnu altarja
na visoko zlato čašo
Tvojega edinega Sinu,

me je ponovno sram obšel
nad včerajšnjim dejanjem.
In med tem, ko so peli bratje v zboru,
sem pričel umevati, razmišljajoč:

Jaz sem od ljudi oddaljen
in ljudje so meni tuji,
ker jih ne ljubim še dovolj,
ker nisem našel zlatega mosta,
da bi me zvezal z njimi,
ker nisem spoznal še luči
Tvojega velikega Sina.

Pa sem vendar zmerom prvi,
ko pijem vino Njegove krvi..

Jaz sem komaj da lupina,
ki jo prinaša morje od daleč
in solnce obseva.

Bistvo še drema v meni.

Moje najlepše himne, Gospod,
v dnu duše tiho molčijo,
moje najlepše himne, Gospod,
so še zamrzone reke...

Ali na bregu vidim Tebe
in Tvojega velikega Sina
s sedmerimi plameni...

Ti boš predramil te vode
in jih pognal proti morju;
jaz sem noč,
a slutim zarjo.

Nočna ura se bliža,
čujem nje kovinski glas;
na vrtu ni enega brata.
Povsod je mir in molk.

Po širokih cestah sveta
zdaj jezdiyo konjeniki,
a jaz opazujem tihe zvezde.

Odšel sem na vrt.
Za visoko cipreso zagledam
črno senco.
Ah, to je brat Sergij,
ki šteje zvezde ponoči!

Brat Sergij je milost
našega samostana,
on je srebrna struna,
na katero svira Gospođ
svoje najlepše pesmi.
Ne spi skoraj nikoli,
posti se z najtežjimi posti,
lice mu je kakor pergament,
podočnice so mu štrleče;
a ves je poln milosti.

Blagor mu, bratu Sergiju!

In jaz sem mu rekel:
«Bog s teboj
v zvezdnati noči, brat!»

«Bog s teboj, po Kristu brat,
Gospodova milost
te spremljaj povsod....»

«Vedno zvezde opazuješ,
pa se ne bojiš, o brat,
da bi izgubil vid?»

«Ne, ne bojim se več.

Gospod je zrušil steno
med Sabo in mano,
pa vse mračne koprene
in slepila zunanjšega vida
ne bi mi mogla zakriti
zdaj, ko ni več stene,
moje velike Svetlobe.

A za to Svetlobo
ni besede
in čopič nima barv;
zato poglabljam dušo svojo
gor, tja v zvezde.

Med njimi in mano
je čudna vez:
one so kakor veter zlat,
a jaz pretanka breza,
ki se upogiba.

One so, roke svirača
na nevidni harfi,
a jaz napev...

In vsaka med njimi seva
in gleda v moje srce,
kjer gorijo luči.
Neštevilno neštevilne luči!
A vsaka med njimi se spominja,
da je bila nekoč tam gori,
a zdaj je vsaka
sklopila zlate peruti,
male, blesteče peruti,
in čaka...

Čaka časa,
velikega časa
za nas vse:

Ko se telesa duša oprosti
in prerodi za večnost.»

(Dalje prih.)

Aleksandra :

V velikonočnem jutru.

<i>Klečim v višnjevem polmraku</i>	<i>s škrlatnim rubinom</i>
<i>svetišča</i>	<i>na dlani</i>
<i>in poslušam nemi pogovor</i>	<i>in z milino ožarjena. — — —</i>
<i>tisočerih src — — —</i>	
<i>Čutim, kako prede molitev</i>	<i>Zunaj šume zgodnje ure</i>
<i>zlate tančice</i>	<i>in v bronu trepeče srebrn smeh.</i>
<i>na beli altar. — — —</i>	<i>Zvonovi vabijo. — — —</i>
<i>Iz mistične čaše se dviga</i>	<i>Zvonovi vriskajo. — — —</i>
<i>blagoslavlja</i>	<i>Zvonovi pojo v veseljstvo</i>
<i>bela, sveta roka</i>	<i>sladko Alelujo. — — —</i>

(M. Strnadova.)

„Mačja teta“.

Teta Mara sedi v temačni sobi. Na njenem krilu dremlje muca Meda. Ljubka, bela stvarica, še mlada. Teta Mara jo ima zelo rada. Gladi jo in rdečo pentljo ji popravlja — in pa menita se z Medo. Sicer bi morala umreti od dolgega časa. Namreč teta Mara.

Ljudje so tako čudni. Z ljudmi ni da bi se človek pogovarjal. Smejejo se in drug drugega drezajo, če teta Mara kaj pripoveduje. O, teta Mara zaničuje te ljudi. Vse. Ne more govoriti z nikomer. Še odzdravlja ne. Seveda, včasih že mora. Potem ji je vedno žal. In ta nečakinja Sonja! «Nora teta» in pa «mačja teta.» O, teta Mara ni gluha.

«Meda, Medica, ti lenoba, kaj bi dremala. — Poglej me, no poglej me! — Tako. Vidiš, tebe imam rada. Najrajše te imam. Ti me poslušaj. In ne posmehuješ se mi. Vsi drugi se mi posmehujejo. Pravijo, da sem nora. Pa nisem. Je-li, Meda, da nisem?»

Muca Meda pravi: «Nisi, seveda nisi. Ti si dobra teta Mara in rada te imam.» Tako pravi muca Meda. Teta Mara razume Medino godrnjanje, kakor da bi bile prave, žive besede. In muca Meda razume «noro teto», o, kako dobro jo razume. Samo včasih je dolgočasna. Namreč teta Mara. Takrat muca Meda dremlje in se potuhne. Da le morejo ljudje toliko govoriti in vedno le o sebi... Enkrat se že še posluša, dvakrat tudi, a vsak dan eno in isto, prosim... To je gotovo preveč.

Teta Mara utihne. Njen obraz je žalosten. Ta muca Meda! Vsega ima v izobilju. Nikdar ni lačna. To bi morala drugje poskusiti, potem bi že vedela in pojmila, kakšni so ljudje. Brez srca, brez čuta. Z nogo brcajo takele stvarice. Za mleko morajo milo prositi in če ga potem dobe, je še vprašanje. — Ko sliši muca Meda o mleku, zamjavka in skoči s krila.

«Revica Medica, si že lačna? Takoj, takoj dobiš mlekca.»

In teta Mara toži dalje:

«Ta-le Sonja! Pravi, da sem nora, v moji hiši pa stanuje. Tri sobe ima. — Moja oprava je, vse je moje. — Tri sobe ima... tri velike, lepe sobe, krasno pohištvo in preproge. Mene pa je zapodila v to-le temno sobo... Mene! — Mačja teta! — Pazi, Meda, pojdi. Kaj se smučješ vedno okoli mene. Jaz tega ne trpim. Veš, jaz nisem mačja teta, jaz nisem. Tudi nora nisem, — nisem — nisem.»

Meda se stisne v kot. Teto Mara večkrat tako prime. Potem gre v one tri velike svetle Sonjine sobe in pričakuje v «salončku» nečakinjo Sonjo, ki hodi vsak dan za opravitki. Nečakinja Sonja ne trpi mačke v svojih prostorih. Sploh sovraži te stvarice.

Nečakinja Sonja se vrne. Navadno je slabe volje in molči. Danes pa se smehlja in prijazno, silno prijazno pozdravi.

«Dober večer, tetka. Uh, veš, tako sem tekla, sicer bi me bil dež pral.»

Teta Mara vpraša nedolžno: «Kaj dežuje, a res? Bil je tako krasen dan. Čudno!»

Nečakinja Sonja se vgrizne v ustnico.

«Res, tetka, silno lije, le poslušaj.»

Teta Mara nič ne sliši. Je gluha, pa še precej.

«Saj res, kako lije... Jój!»

«Kaj pa, je bil Herman tu?»

«Herman?... Ne vem... Mislím, da ga ni bilo... Čakaj, da se domislim...»

«Nikar se ne trudi, tetka. Ni potrebno.»

Teta Mara gubanči že itak nabrano čelo.

«No, kam pa misliš, tetka? Stavim, da ti je dolgčas po mački. Haha! Kaj sta se pa danes menili? O ljudeh, ki so hudobni, a? Vidiš, kako kvariš Medo. Si slaba vzgojiteljica. Haha!»

«Res, tako bi ne smela govoriti z Medo. Ne bi smela. Tako, da so ljudje hudobni; opravljanje je. —

Teta Mara plašno gleda. Predpasnik menca. V grlu jo tišči.

«No, no, tetka, kaj boš zopet jokala! Čemu neki. Sedaj-le bova večerjali in tvoja Meda tudi. Jo smem poklicati.»

Teta strmi. Najrajši bi ovila roke okolu Sonjinega vratu. Pa si ne upa.

«Res... Ti dovoliš, da pride...»

«I, seveda, tetka, prav rada. —»

Večerjajo. Meda sedi na zofi. Sonja jo hudo gleda. Teta vidi in ne vidi. Strah jo je, kdaj se dvigne Sonja: «Ven, nesnaga, še pri jedi nima človek miru.» Meda se stiska k tetki.

«Vražja žival, kot bi vedela, da bi jo najrajše zapodila. O, mačke so priliznjene.»

Teta se trese in mačka skoči na mizo.

«Doli z mize — Pšc...» zavpije Sonja. Meda uboga.

Teta vstaja, hoče odvesti Medo v svojo sobo.

«Pusti jo tu. Malo jo je treba strahovati, saj veš: Šiba... Haha!»

Teta misli: «Res je... Tudi Miko sem razvadila... O, moja Mika...»

Teta plaka. Resnično plaka.

«Za božjo voljo, kaj ti je?»

«Ah... Mika...!»

«A...! Mika! Haha!»

«Zopet se mi posmehuje.»

Teta pravi: «Lahko noč, Sonja.»

«Ostani še, tetka, no, prosim, ostani. — Miko sem imela jako rada. Pametna živalca, res.»

Potem govorita na dolgo in široko o Miki. Teta se razvname. Nečakinja Sonja si pritiska robček na ustnice. Meda pa posluša in — godrnja.

«Tetka?»

«Kaj je, Sonjica? Danes si tako dobra z mano. Jako sem ti hvaležna. Tako dobro de...»

«Tetka, ti veš, da te imam rada. Seveda, včasih sem slabe volje. Ne ljubi se mi govoriti. Ne smeš zameriti. — Tetka, ...jaz bi rabila denar. Daj, podpiši ta-le ček.»

Teta ima široko odprte, prestrašene oči.

«Denar... denar... Kje naj vzamem jaz denar! Nimam denarja, nimam. Res ga nimam. Oprosti... Lahko noč, Sonja.»

«Teta, teta, daj si vendar dopovedati. Čakaj... Herman rabi 10.000 Din za blago, ki ga dobi iz Nemčije. Ti bo vrnil. Lansko leto ti je tudi vrnil, saj se spominjaš. — Tetka, tetka, Herman bo dobil krasno angorsko mačko, krasno, ti rečem. Sem ga že prosila, da jo daruje tebi.»

Teta jeclja: «Angorko... tako z dolgimi dlakami. Joj! Meda, Medica, tovarišico dobiš, krasno, ...krasno tovarišico. O... o...!»

Sonja ji potisne peresnik v roko. Prežeče gleda tresoč se roko, ki zaznamuje: Mara Korunova.

«Hvala lepa, tetka... Lahko noč, sem že zelo trudna.»

«Pa kdaj dobim angorko...?»

«Ne bodi sitna... Pojdi sedaj spat... Jutri... Lahko noč.»

Teta Mara gre. Globoko na prsi ji kloni glava. Meda jo spremlja.

«Zopet te je ujela.»

«Zopet me je ujela... Ah, Meda, ljudje so hudobni. — Ne, niso ne. Kako ljubka je naša Sonja in prijazna... Ah!»

Nečakinja Sonja pa stoji pred ogledalom. Navija si lase. Smehlja se in je jako zadovoljna.

«Herman pravi, da sem „mačka“. Bo res. Haha! Znati je treba in končno — čemu ji bo denar, revici nori.»

Anica:

Pesem vstajenja.

*V zraku in v vetru in v tisočih žarkih,
v gozdu, na polju, po gajih in parkih,
v gnezdih, v vrtovih po pisanih gredah,
v mladih srcih in v nežnih besedah,
v mislih, v ljubezni — in v dnu hrepenenja,
v slutnjah — in globlje: v duši življenja
tiho prepeva pesem vstajenja.*

Pomladna želja.

*V zraku prva nežna slutnja: in v poljubih v njej prebuja
kakor vera v božje čudo, tajnih sokov tajne sile..
kakor blagoslov ljubezni, O, da bi se tudi v meni
ki poljublja našo grudo one misli prebudile,*

*one svetle močne misli
pomladanskih dni in solnca,
o, da bi verjeti mogla
v srečo in v pomlad brez konca!*

Milena Mohoričeva:

Pod belim, dehtečim jasminom.

Na starem pergamentu sem našla zapisano povest iz davnih dni — —
Bila je žena. —

Ljubil jo je mož in dala mu je svojo mladost. Ko pa je preteklo nekaj let, je videla zapisano na dnu njegovega srca:

«Najlepše zrcalo mojega življenja si. V tebe sem vklesal in položil obraz svoje duše. In bolj te ljubim kot sem te kedaj.»

Povesila je glavo in žalost je bila v njenem srcu. Hodila je zamišljena po polju in srečala je popotnika, znanca iz mladih dni. Globoke kakor boleš so bile njegove oči, in poln trpljenja je bil njegov glas.

«Daj mi roko, prijateljica,» je rekel; «daj mi roko in me spremljaj. Da mi bo svetil živi ogenj tvojega življenja v temi, da mi bo žar tvoje duše dajal moči in sile, da bo tvoja vera preganjala mojo nevero.»

Takrat je obstala in rekla:

«On je vzel cvetje in gorkoto moje mladosti; ni je spoznal — le sebe je videl v njej. Ugasnila je luč mojega veselja, in ti, ki si spoznal moj obraz, imej spomin na mojo žalost.»

Ko so jo naslednjega jutra našli pod belim, dehtečim jasminovim grmom, je bila mrtva. —

Tako je bila zapisana povest na starem pergamentu.

SLOVANSKE UMETNICE.

Marija Ružička - Strozzi.

Dne 2. marta ove godine zagrebačko je kazalište imalo jedno vanredno slavlje. Proslavila se je šezdesetgodišnjica umetničkog rada gospodje Marije Ružičke Strozzi, najveće dramske glumice na Slavenskom Jugu. Ovakva su slavlja retka i za veće narode i za veća kazališta negoli je zagrebačko.

Tom su prilikom pali mnogi venci, izrečeni su govori, predani su ordeni i diplome, ko po običaju prigodom jubileja. Ali su bez sumnje ti venci, ti govori, ordeni i diplome bili ko nikada duboko iskreni i spontani. Srca svih onih, koji su veliku jubilariku slavili, bila su onoga dana u odanom poštovanju i velikoj admiraciji do ugledne žene i njezinih šezdeset godina rada na jugoslovenskoj pozornici.

Iz ovoga retkoga jubileja iskaču izrazito kao važne note: žena, aktivnost i umetnost. — Marija Ružička Strozzi svojim je jubilejom glasno istakla jedno dobro svedočanstvo o velikim vrednotama žene. I to u umetnosti. — Ono što nije nijedan muški član zagrebačkog kazališta nikada doživio, doživila je jedna žena. Ona je dala šezdeset svojih ženskih godina umetnosti, ne samo s zanosom i možda na površan način, (što se tako često pripisuje ženama u umetnosti), nego je kroz tih šezdeset godina radila iskreno, korisno i teško do iznemoglosti. Ona je taj rad protkala jednim solidnim i izrazito muškim stilom ustrajnosti i aktivnosti. To se je manifestiralo uvek, pa i prigodom njezine proslave u zagrebačkom kazalištu.

Retko se kada događa, da recimo pesnik, i li drugi koji umetnik, pa i glumac, kod jednog ovako visokog jubileja godina ima toliko kreativnosti, da bi mogao prigodno pokazati ma i senu svoje najjače snage, koju redovito neminovno vreme ubija. Kod glumca pogotovo. I sama Sara Bernhard vukla se je u svojim zadnjim godinama pozornicama sveta ko neka muzejska relikvija, koja nije odražavala ni pedeset posto prave Sarine snage, jer su je godine ubijale.

Marija Ružička Strozzi čini u tom pogledu jednu čudesnu iznimku. Ona ima danas blizu 80 godina, (rođjena je 1850.), ali je prigodom svoje proslave nastupila u nekoliko izrazitijih svojih uloga, bez preteravanja, s toliko snage i mladosti, da je začudila sve. Ona je u svojoj 78. godini glumila s tako mladom dušom, punom umetničkog htenja, da je i njezino telo bilo nastrojeno nekom svežom vibracijom krvi i živaca. To je misterij prave i duboke umetnosti.

* * *

Umetnost nije ništa drugo nego jedno jasno kristalno zrcalo za sveukupnu vrednost jedne narodne civilizacije. — Zrcalo jugoslovenske civilizacije, (prirodno svetlo ko površina čiste netaknute vode), živo odražuje sve zanosno stvaranje i sve iskrene i vedre plodove, što ih daje jedna rasa velika u svojoj primitivnosti. Iz

toga jasnoga zrcala čitamo, da su Jugosloveni ponosno osvetlaili lice u dve svoje umetnosti.

Ivan Meštrović nosi u sebi jednu veliku jugoslovensku vrednotu. On je za sve vekove postavio sebe merilom za najveće plodove skulpture u sadašnjosti i budućnosti. On je svoje ime podigao preko svih granica i preko svih vremena. I kad Jugosloveni ne bi nikada više imali genija njemu slična, ime jugoslovenske skulpture otkupljeno je i spaseno za vazda. On je svoju barbarogenijsku snagu čudnim i zdravim gestom postavio tako visoko, da se jugoslovenska skulptura od danas unapred neće više u veličini uporedjivati s Michelangelovom, Rodinovom i tako dalje. To je istina, koju nam imponira čisto zrcalo jugoslovenske umetnosti.

A kao što Meštrović postavlja za jugoslovensku skulpturu na mesto Michelangela i Rodina svoje ime, tako Marija Ružička Strozzi u jugoslovenskom teatru briše uobičajeno merilo: «Velika kao Sara Bernhard», «Genijalna kao Duse». Od danas unapred govorit će se u jugoslovenskom kazališnom jeziku: «Velika i genijalna kao Marija Ružička Strozzi».

Može se slobodno reći: Pre Meštrovića Jugosloveni nisu imali velike skulpture. Imali su nešto što se je u obliku spomenika pogubilo po zagrebačkom Mirogoju, po trgovima i neznatnim parkovima. Istom je on jug. skulpturi dao liniju, koja se ne briše, jer je gruba i duboka kao linija na obrazu Marka Kraljevića.

Pre Strozzijeve Jugosloveni nisu imali velike kazališne umetnosti. Bilo je sve onako s tražom nekoga htenja i koprcanja, s plahom pretenzijom, a bez veće umetničke izrazitosti. Marija Ružička Strozzi dala je prva zagrebačkom i jugoslovenskom kazalištu uopće liniju veličine i višega života. Ona je svojim imenom, svojim genijem i krolju svoga srca afirmirala jugoslovensku kazališnu umetnost na najvišem stepenu.

Ona je podigla i povelu veličinu jugoslovenskog teatra. Kroz šezdeset godina od njezinog prvog nastupa na pozornici u Zagrebu za sve je faze i peripetije, za sve je dobro i zlo, za slavu i stradanje narodnog kazališta u Zagrebu vezano njezino ime. Ona je kroz 60 godina stvarala i tražila, neumorno i uspešno sve savršenije i bolje. I sve što je najbolje u tom kazalištu dano, dala je ona, pa se njezin život može bez preteravanja uzeti kao živa historija jednog fundamentalnog razdoblja jugoslovenske kazališne umetnosti.

* * *

Marija Ružička Strozzi rodila se je od majke Čehinje i oca Poljaka, koji je imao mesto glazbenika u zagrebačkom kazališnom orkestru. Otac joj je za rana umro, pa je ona ostala sirota jedina s majkom u najvećoj bedi. Već u malim godinama zapažen je u nje izrazit glumački i pevački talenat. Neko naputi majku, da je upiše u pevački tečaj glazbenog zavoda. Bila je primljena i brzo je napredovala, u zanosnom očekivanju prvog nastupa u operi. Njezine su pevačke sposobnosti bile izvanredne, upravo čudovite, pa joj je bila zapisana nesumnjivo velika karijera u operi. Ali se je dogodilo, da su joj na jednom koncertu, koji je bio neracionalno spremijen, pukle glasilnice. Sue lečenje nije pomoglo. S njenim glasilnicama propala je i njena stalna karijera u pevanju. To je za nju bila katastrofalna smrt. I u osećanju, da je umrla za veliki poziv umetnosti, koju je tako živo osećala u svakom atomu svoje duše i svoje krvi, ona je već bila odlučila da će se baciti sa zvornika zagrebačke katedrale. Umetnost je u njoj bila jača od života. — Ali ne samo od života, nego i od smrti. Jer je ona ostala živa. U njoj se je javila u pravom momentu druga iskra rođene umetnosti.

Josip Freudenreich vidio je u maloj Mariji genija (kakvi se ne radjaju nego jedanput u stoleću, sad u jednom sad u drugom narodu, a za svaki narod samo po jedanput). Freudenreich je onda vodio zagrebačko kazalište. On je opazio da će od Marije, koja je za operu izgubila mogućnost, postati bez sumnje velika dram-

ska glumica. Uzeo ju je k sebi u školu. I kao nijedna učenica zagrebačke kazališne škole do onda ni posle, Ružička u prvoj svojoj ulozi dne 2. januara 1868. nastupila s toliko čudesnog uspeha: Glumila je naivku «Jeanne d'Eyre» u «Lowoodskoj sirotici». Iz toga uspeha prešla je na jedan rad, koji izgleda gotovo nemoguć za početak. U jednoj godini igrala je 32 važne uloge. Prva značajna uloga, u kojoj je i kasnije kroz 60 godina brala naročite uspehe, bila joj je «Debora». Po «Debori» ona je postala stup kazališta.

Tadañji kritičari pisali su o njoj, da glumi kralju svoga srca i sokom svojih živaca i da rastvara svoju žensku dušu s tolikim čarom, toplinom, izražavanjem riječi i dramske radnje, da do dna duše dira publiku, da je njezina umetnost prekaljena priroda i istina. I sve tako.

Tako je bilo pred 60 godina prigodom njenih prvih nastupa, a tako se je nastavilo kroz sav njezin rad na pozornici do same proslave. I na proslavi je igrala kao u prvom svom nastupu, prenesena, s malom groznicom od treme, koju je uvek osećala, kad je dolazila iza kulisa. (Jednako kao pred 60 godina, ona se je i za proslavu pre nastupa u tremi prekrizila.)

Šezdeset godina je mnogo, ali je ona kroz to vreme kreirala, bolje reći proživela, 800 velikih uloga. To znači jedno delo i jedan naporan podvig, koji se može podneti samo ako se u duši ima živ plamen, koji iza svakog truda obnavlja izmoreno telo božanskom magijom. A taj je plamen bio u Mariji Ružičkoj uvek zapaljen.

Od «Jeanne d'Eyre», preko «Debore» «Fedore», kroz sve drame Shakespeara, Schillera, Goethea, Ibsena i drugih velikih pisaca sveta i domovine, ona je uvek bila velika. No najveća je bez sumnje bila u domaćim stvarima, pa je dosegla svoj vrhunac kreacijom Vojnovičeve «Majke Jugovića», koja se bez Ružičke ne da više ni zamisliti.

Zagrebačka se pozornica uopće ne da bez Ružičke zamisliti. Danas više ne oskudeva na dobrim silama, ali se je jedna Ružička već rodila jugoslovenskom kazalištu, a druge joj slične nema.

Njezina klasična scenska pojava ocrtavala se tako bogovski pod svetlom u seni kulise. Njezin melodični glas s bogatim registrom nijansa i mekanom modulacijom tako je toplo uranjao u srca, a njezina istinska i proživljena gluma zanašala je uvek neposredno i čuderno. Marija Ružička Strozzi je sve uloge stvorila i izradila na jedan svoj veliki način. Bez šablone i uzora, (koji je moguć svim glumcima od danas), i bez škole u inozemstvu, ona je sve uloge kralju svoga srca i sokom svojih suptilnih živaca odigrala. Ona je u svim svojim ulogama intenzivno i nesvesno živela potpuno prenesena iz svog ličnog života nekom, specijalnom svojom sretnom sposobnošću, koja nije dana svima pa ni najvećim umetnicima pozornice, ma koliko savršeni bili. Uvek kad je Strozzi je davala svoju ulogu uvek je prava publika bila sugestionirana njenom umetnošću tako brzo i duboko, da je živela nekim drugim životom zajedno sa pozornicom, zajedno sa umetnošću. Marija Ružička je bila duboko iskrena svečenica u Thaliji da je publika pred njom zaboravljala i komad pisca i tehniku i kritiku, proživljujući preobraženje, koje radi prava umetnost. U tome je prva velika linija njezine impozantne umetničke figure. A o toj se magičnoj snazi ne može da govori, jer je duboko u duši umetnice, ko neki blagoslovljeni misterij, koji se ne može riješiti ni kazati rečima. Možemo samo kratko i općenito reći, da je to umetnost, i da se to ne da na formule razpraviti.

Velika strana njezinog stvaranja bila je uvek neka specijalna velika nota ženstva, koju je davala svojim ulogama. Zanimivo je, da je ona u svim svojim kreacijama dala jednu općenitu svoju notu u kojoj je bio jasan trag njezinog ženstva. Toga nije bilo ni kod Sare Bernhard. Sara je bila virtuozičkinja u ulogama. Ona je dala tip, dušu, naturu sve vjerno, tako da bi se njezine osebine sasama izgubile u

uloži. Ružička je kroz 60 godina uvijek u svojim ulogama davala na tako savršen i koristan način trag sebe, svoga ženskog bola, ponosa, čežnje, patnje, ljubavi, strasti itd. I nikada to »njezino« u ulogama nije škodilo nego je tako divno davalo neki ekstra ton i stil njenim ulogama na jugoslovenskoj pozornici. Njezine su uloge, naročito one hladne i daleke žene zapadnih pisaca, dobivale neku domaću toplu notu slovenske mekoće.

Naročito se uvek nešto bono ističe u nenoj umetnosti. Od glasa pa preko gesta i mimike uvek je u njenim ulogama jasno provejavala neka tragedija njenog ženstva i svih njezinih životnih neprilika, koje je proživljala od rođenja.

* * *

Njezin je život protkan raznim nevoljama. Ona je živela i u siromaštvu. I ako je markiza, ali je taj njezin naslov bio vrlo siromašan. Ona se je udala za florentinskog markiza Strozija, koji je bio suplent na zagrebačkoj realci. Rodila je osmero djece, a sada ima samo dvoje na životu (i to je tragedija žene): Maju Strozzi-Pečić, opernu primadonu i Tita Strozija glumca, režisera i dramatičara.

Ona je sve svoje vreme služila u Zagrebu. To znači, da je bila uvek skromno plaćana. Ali ona je bila i u tome velika. Htela je da se sva poduno dađe Zagrebu, i ako ju je zvao Beč, i ako su je više puta zvali u Prag, gde su je upoznali iz gostovanja. U samom Parizu proglasili su je: «Sara Bernhard étrangère». I u New York su je zvali, s visokim honorarom. Mogla je postati bogata.

Ali ona je u sebi čula veliku zapoved. Ona je sebe morala dati Zagrebu. Dala se je s gestom jedne velike religije jugoslovenskoj umetnosti. Ona oseća da se je tako dala. I ceo jedan narod to oseća. A to je za nju dostatna sreća, jer je umetnica, a umetnici su kao cvetovi: uberite nas, ovde smo vam, mi ćemo i umreti rado, ali nas uberite s amiracijom, jer mi smo cvetovi.

Ive Mihčević.

Karlo Kocjančič: *Iz zbirke „Večna plamenica“.*

(Ko sem poslušal sprev tekoče vode.)

Z jekleno sivega konkava neba je deževala v rahlih curkih mesečina.

Megle so jo goltale,

jaz sem sedel v globeli ob bregu reke, sključen v dve gubi; neizrekljiva turoba mi je stiskala zobe in grlo, a moje težke misli so kapale vse vroče v šumenje vodá.

Tako sem se čutil zapuščenega, da mi je bil bližji kamen na produ nego najbližji med ljudmi.

«Ali kje je le ena sama duša, da misli name? —»

Tedaj, ko sem tako sedel ter so se bridkosti moje mešale v poskakujoče toke in so plavale v daljave,

se je začela dvigati, sprva komaj razločna, potem naraščajoča pesem iz srebrno-tenkih grl nad gladino, topila je megle, spajala se z mesečino v sozvočje sirenskega kopnjenja

ter me sprejemala vase kot počivajoči glas v akordu.

To pa ni bila utvara mojih bolnih čutil, temveč na moja vprašanja melodični odgovor zadnje tolažnice vsem zagrenjenim:

zemlje, deviške zemlje, brezmadežno spočenjajoče, nad svojimi otroki večno čujoče rodnice.

Takrat sva se prvič pogovarjala vso noč.

Marija Omeljčenkova :

T. G. Masaryk in njegove misli o ženskem vprašanju.

T. G. Masaryk, predsednik čehoslovaške republike, je dopolnil marca meseca 78. leto v polni svežosti svojih sil. T. G. Masaryka pozna in ceni vsa Evropa ne samo kot znamenitega predsednika Č. S. R., nego tudi kot velikega učenjaka, filozofa in socijologa.

T. G. Masaryk, sam na sebi jako zanimiva in nenavadna oseba, velik humanist, ima kot predsednik silno priprosto vsakdanje življenje; zato žrtvuje toliko denarja za razne kulturne in dobrotvorne organizacije, brez ozira, čigave so (češke, nemške, židovske itd.).

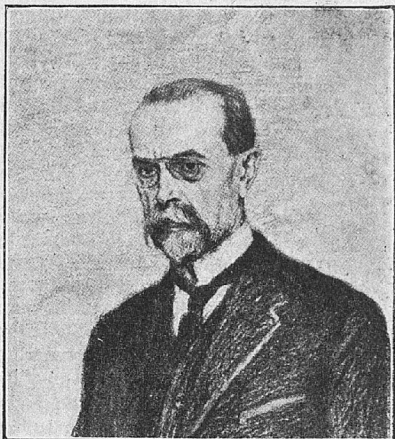
Kot sin siromašnega, priprostega slovaškega kovača je bil v mladosti sam delavec ter je videl mnogo gcrja in potreb, videl je tudi težko trpljenje priproste siromašne žene; videl je, kako ona večkrat brez velike izobrazbe in po svojem prirojenem umu in razsodnosti pametno vzgaja deca, poleg tega pa često še hodi na delo in pomaga k obči družinski blagajni ter moralno podpira svojega moža.

Mislim, da moramo ženske poznati nazore tega velikega sodobnega delavca in učenjaka, posebno pa me Slovanke. Zanimati nas mora, kako T. G. Masaryk rešuje pereče žensko vprašanje v sedanjem času, v dobi zmagujočega feminizma. Predsednik Masaryk ni napisal posebne knjige o ženskem vprašanju, njegove tozadevne misli so razstresene po vseh njegovih delih; ko je kot profesor na Karlovi univerzi predaval filozofijo in socijologijo, se je dotikal različnih življenjskih vprašanj, svoje učenjaško delovanje je vedno spajal z življenjem, kar se pač redko dogaja pri učenjakih.

Poleg tega je zahajal s svojimi zanimivimi predavanji tudi med ljudstvo, v razna društva; v tem kratkem sestavku se jaz ne oziram toliko na njegove učene tiskane razprave, nego na njegova predavanja, ki jih je imel n. pr. v Češkem ženskem klubu.

Nazori vsakega človeka se ne izpoznajo samo iz njegovih učenjaških del, iz njegovih besed, ki jih lahko še tako lepo govori v mislih, nego je glavno, kako človek te nazore udejstvuje v svojem življenju, v resničnosti.

In Masaryk je v svojem lastnem, intimnem življenju dokazal, kako on visoko ceni in postavlja ženo. Sam siromašen študent, živeč samo od zaslužka lastnih rok, lastne glave, si ni iskal bogate žene, da bi mogla materialno podpreti njegovo učenjaško delo, niti ne žene «z zvezami» ki bi mu mogla dati protekcijo, «napraviti karjero», ne, nego je vzljubil siro-

mašno, duhovno in telesno lepo dekle, družico-tovarišico. On ni iskal v njej dobre «gospodinje», ki bi mu dala udobno «meščansko» srečo, nego visok um, krasoto duše, ki bi mogla razumeti vsa njegova iskanja in strem-ljenja — taka je njegova žena. Pokojnica, velika žena v najlepšem pomenu besede, gospa Masarykova, sama piše, da se je seznanila s svojim bodočim možem v knjižnici, pri delu, in sta vzljubila drug drugega, ko sta čitala Johna Stuarta Milla. In njuno skupno življenje je bila krasna slika naj-lepšega zakonskega življenja.*)

Pri svojih predavanjih o praktični filozofiji, etiki, je prof. Masaryk svaril dijake pred lahkomišelnim razmerjem z ženskami — telesna in mo-ralna čistost in nedolžnost sta enako neobhodno potrebni, obema spoloma, a ne samo za žensko. Masaryk je odločno obsodil mnogoženstvo, ki se je v poslednjem času tako razpaslo po Evropi. Zvestoba in dostojnost v za-konu značita edino in najboljšo rešitev seksualnega vprašanja med spoloma.

Da dobita mož in žena zdravo pokolenje, se morata odreči alkoholu, oba, mož in žena; da bo deca rasla v lepem družinskem življenju, ne sme mož sedeti po službi v kavarni in restavraciji, nego mora posvečati svoj čas in zanimanje tudi ženi in otrokom.

Najboljša šola, najboljše zavetje za izobrazbo otrok je družina, oče in mati, in zato je potrebna enaka izobrazba za oba spola. Po šolah vseh stopenj mora biti pouk in izobrazba skupna za deklice in dečke. Oba bosta skupno tvorila življenje v družini in v gospodarstvu, a ne samo mož.

Tudi žena ima isto pravico do življenja in do vseh panog udeleževanja kakor mož, razen vojne; zato tudi danes še ni vojaške obveznosti za ženo. To pa seveda še ne pomeni, da ni žena istovredna z možem, saj je še toliko drugih javnih služb, katerih se mož ne udeležuje, in vendar nihče ne trdi, da je on slabši kot žena. Onim, ki so govorili, da nima žena tako velikega uma, tako širokega obzorja kakor moški, ni odgovarjal z dokazi o pisateljicah i. t. d. Ne, kot primer velikega uma, preudarnosti in iznajdljivosti je vzel ženo navadnega delavca ali ženo srednjega inteligenta, ki tiho, brez hrupa prenaša težke dolžnosti matere, gospodinje in tovarišice svojega moža.

«Ali potrebuje več razuma njen mož, da prisluži denar za vzdrževanje družine, v tovarni, v delavnici ali celo pri učenem delu, ko se je vendar učil za to, 10—15 let? Mož položi prisluženi denar na mizo in končane so njegove skrbi. A koliko je potrebno ženi razuma, prevdarnosti, iznajdljivosti, širokega razumevanja vseh potreb, da bo s tem denarjem zadostila vsem zahtevam družine?»

Masaryku se zdi, da kaže taka navadna žena — gospodinja — mati več razuma kot n. pr. suhoparni učenjak, ki presedi po 20 let v svojem kabi-netu pri teoretičnem delu. V znanosti se je pri lastnih izkušnjah uveril, da se študentke bolje uče, bolje izgotavljajo naloge, ker ne sede po cele večere v pivnicah, kakor smatrajo to dijaki za svojo dolžnost.

Pravijo, da živi ženska bolj s srcem kot z umom. To ni splošno pra-vilo. Mati, žena, sestra resnično žive samo s srcem v trenutku, ko preti velika nevarnost za njih dragega — ali pri tem vendar ne izgube glave in vselej dobe način, kako je treba pomagati in rešiti. In obratno — je li na svetu malo «brezsrčnih žensk?» Ženskam pripisujejo tudi več nervoznosti,

*) Dokaz, kako Masaryk visoko uvažuje ženo, je tudi njegov podpis: svojemu imenu T. (Tomaž) Masaryk dostavlja vedno še dekliski priimek žene Garigue (G.). — Prip. ur.

neuravnovešenosti. Tudi to je krivica, saj dokazuje statistika, da je živčno bolnih moških ogromno število in tudi histeričnih. Ko primerjamo očeta in mater, je seveda lažje dobiti več nervoznih mater, ali če bi očeta postavili v družini na materino mesto, z vsemi njenimi mnogovrstnimi dolžnostmi, mater pa na očetovo mesto tako, da bi znala samo svoje poklicno delo — ali bi ne bil oče bolj nervozen kot mati?

Ženske imajo slabše živce in nekateri učenjaki celo nasprotujejo, da bi bile ženske zdravnice (danes niso ženske niti v kirurgiji redke). Masaryk je rekel: «Zakaj pa ti učenjaki puste, da so ženske bolniške strežnice, kjer je treba še močnejših živcev kot za zdravnice?» Na zatrevanja, da so ženske bolj pobožne, kar ovira v politiki i. dr., odgovarja Masaryk: No, če je ona tako pobožna, kako pa to, da pripadajo dolžnosti duhovnika, papeža vedno moškim a ne ženskam!

Najmočnejši dokaz proti enakopravnosti in enakovrednosti žene je njena telesna šibkost, njena fizična posebnost organizma. Ali v športu, v telovadbi, pri telesnih delih so ženske dokazale, da so močne. «Kadar mora žena-mati-uradnica, učiteljica, delavka pustiti delo, da izpolni materinske dolžnosti, povišajte tako ženo, globoko se poklonite materi», pravi Masaryk, «ona izpolnjuje veliko dolžnost, daje narodu bodočnost».

Da so zadovoljni vsi člani družine, mora biti žena dobra gospodinja.

Dobro, ako ji ugaja domače gospodinjstvo, ako ima sposobnost zato; ali kadar je žena sposobnejša za javno ali znanstveno delo, je treba tako ženo rešiti od malenkostnih domačih del in ji dati zmožnost, da udeleži svoje sposobnosti. Socialne življenske pogoje je treba spremeniti, izboljšati pogoje družinskega življenja in takrat bo žena-mati in žena-gospodinja enaka z možem, se bo kakor jednaka z enakim udeleževala vseh panog javnega, političnega in kulturnega življenja, ker bo dovolj svobodna.

In tako ima žena enako pravo na življenje na vseh delovnih poljih in bo izvrševala svoje delo z ljubeznijo. Posebnega «ženskega» vprašanja ne more biti, kajti žensko vprašanje je moško vprašanje, je človeško vprašanje. Ženska je človek, istovredna poedinka družbe naroda, države. Te svoje misli, kakor se zdijo priproste, a so vendar globoke in neoporečne, je Masaryk potrdil tekom svojega lepega življenja, v svoji družini, v svojih odnošajih do žensk vobče.

Svojo čudovito lepo ženo je visoko cenil, on sam je vzoren oče in ded. Žensko gibanje vedno podpira, ne samo moralno nego tudi gmotno. Svoji razumni, visoko izobraženi hčerki Alisi je poveril vodstvo nad glavno ustanovo v prid človeški pomoči — Rdeči Križ, in ni se zmotil; kako dobro ga ona vodi, priznava Mednarodni Rdeči križ. In ko se je Masaryk po dolgem prizadevanju za osvobojenje svoje domovine vrnil iz tujih dežel, je kot predsednik že na prvi skupščini rekel češkim ženam: «Pojdite in delajte skupno z nami!» Kako lepe besede! Češke žene mu bodo zanje večno hvaležne in si jih bodo ohranile v večnem spominu.

Literatura: «Socialní otázka», «Mišlenky politické», «Česká otázka», «Mravní názori», «Mnogoženstvo in enomoštvo», «Samomor», «Jan Hus», «Nová Europa», «Naše nynější krise».

Anica :

Pod križem.

Njeno pričakovanje je izkruvavelo,
ko je življenje razpelo na križ njeno mladost.
In ko je stala pod križem vsa bedna in mala,
takrat je spoznala,
da je zmisel svojega rojstva dala
človeku — brez duše,

Kristina :

Tujci.

Srečavam vas na ulicah in v drevoredih,
na šetališču gledam vam v obraz,
ah, vsi pobeljene imate glave,
in v lice vam je pisal pozni čas.

Zdaj tujci smo si, nepoznanci,
ki v tistih rajskolepih dneh
nas družil je ob petju in veselju
mladosti vrisk, mladosti smeh.

Iz solnčnih cest smo šli narazen,
izbral si vsak je trnjevo stezò,
pod križi težkimi vsi klonimo, ječimo
in tuje nam je vse — kar je bilo. —

Kristina :

Mladim.

Kapitulirali smo zdaj pred vami,
vi mladi pesniki, prozaiki vi mladi,
v blestečih verzih ste nedosegljivi —
in vaš kubizem, futurizem
ognjen je meč...
Z nabrušenimi roži logike
sicirate vi naše rane —
navzgor gre vaša pot,
v neskončne gre višine,
v veseljstva gre praznine —

mi gledamo za vami,
ubogi mi zemljani,
in plazimo se s hrbti sklonjeni
nazaj med svoje štiri prašne stene
Ah, kolika navlaka!
vsak verz, beseda, slika vsaka
je sama grda spaka...
«pred nami greste strelci
vi, mladi Izraelci»,
vaš čas gre preko naših glav.

Igor Volk:

Idrijsko čipkarstvo.*)

Zaslужek čipkarice in delo.

V zadnjem članku sem razpravljal o problemu idrijskih čipk, o njih vrednosti in položaju ter socialni in narodno-obrtni važnosti. Za ustvaritev točne slike tega vprašanja je potrebno še pričujoče poglavje, zakaj brez njega bi si ne mogel nihče ustvariti pravilnega mnenja. Mislil bi namreč kdo, da naša čipkarica mnogo zasluži in da je njen zaslužek res pomemben za gmotno stanje rudarske družine.

Pa temu ni tako; kot bomo pozneje razvideli, zahtevajo čipke mnogo sukanca in mnogo časa, dajo pa malo dobička. Nekdaj je bilo drugače. Ne trdim, da se je čipkanje izplačalo iz nekega takega prepričanja in mnenja, kot da bi hvalil vse, kar je nekdanj bilo in bi gledal našo dobo le negativno. Ne! Ne bom hvalil starih časov, ker vem, da živimo v dočela novih, vendar pa glede kleknanja velja, da je nekdanj bilo večjega pomena, večje vrednosti. In to posebno v letih tik pred vojno. Tedaj je bilo povpraševanje po naših izdelkih veliko, izvozna trgovina je bila urejena in je cvetela, trgi, posebno nemški, so kupovali na debelo in bili dobri, solidni plačniki.

Lahko prosto trdim, da, kar si je idrijski rudar dobrega privoščil za praznike, pa še za izlete, bodi nedeljske v okolico ali daljše v Trst, Gorico, Ljubljano, si jih je priredil s prikleklanim zaslužkom. In tu ravno pride v poštev tista čednost, ki Idričanko zelo cdlikuje in se kliče z drugo besedo: pridnost. Hišo je žena že zjutraj pospravila, dopoldne je kuhala in opravila še druga dela. Ribala je in prala, pa še kaj zašila. Popoldne je šla v sosesko, na tnal ali podiček, kjer se je zbralo 10, pa tudi več žena in deklet iz soseske, pa so delale ves ljubi popoldan. Vmes ni manjkalo govorjenja in pripovedovanja, pa tudi ne petja in smeha.

Dandanes ni več tako. Delajo sicer še vedno, pa vendar čim dalje manj. Mlada dekleta gredo raje služiti in jih ni malo raztresenih v svetu. Gredo v Gorico in Trst, pa še dalje v notranjost države. Nekaj jih je v Milanu, največ pa v Napoliju, kamor se je predvsem obrnil tok naših izseljenk. Gre ena, pa poskrbi službo dvema, trem, ki pridejo zanje. Je tudi mnogo šivilj, tudi trgovina jih jako mika. Ostanajo le še rudarske žene, ki so po možu navezane na dom, in one delajo, da ni treba rok držati križem. «Saj zaslužka itak ni,» pravijo.

Poglejmo torej nekoliko po naših zadnjič omenjenih in navedenih vzorcih in koliko zahtevajo ti vzorci dela in niti ter koliko dajo dobička. Ptički, mali vzorci, se prodajajo à L 0.55. Delati jih je treba skupaj pet četrt ure, niti pa pojedjo za 10 stotink. Kleklarica zasluži pri enem vzorcu v teku 1 ure in 15 minut 45 stotink. Ptički, veliki vzorci, se prodajajo à L 1.80. Dela je za 4 ure, sukanca porabijo za 50 stotink. Zaslužka je torej v 4 urah neprestanega dela L 1.30. — Računajmo zdaj še, da dela kleklarica 12 ur na dan, kar

*) Glej članek v zadnji številki „Ž. Sv.“

je nekaj naravnega pri idrijskih ženah in dekletih. Saj niso redke, ki vstajajo že ob 6. uri ali celo ob 4. uri zjutraj in delajo potem ves dan neprestano. V 12 urah zasluži torej kleklarica v prvem slučaju 4.50 L — če vemo, da napravi v tem času 10 vzorcev à 0.45 L. V drugem slučaju pa L 3.90, če v 12. urah napravi 3 vzorce à 0.45 L. V drugem slučaju pa L 3.90, če v 12. urah napravi 3 vzorce à 1.30 L zaslužka. Še drugi primeri: Plavači se prodajo à L 15, niti pojedjo za 2.10 L, delati jih je treba 32 ur. Zaslužek v 32 urah je 12.90 L. — Povprečno zasluži kleklarica teh vzorcev na dan 5 L — če dela enega 2 dni in pol. Košare se prodajo à L 3.50, niti rabijo za L 0.65, delati jih je treba 8 ur. Zaslužek v 8 urah je torej L 2.85, na dan pri 12 urnem delu L 4.30. Itd.

Ti primeri nam pač jasno kažejo, koliko zasluži kleklarica na dan in pa kolikega pomena je ta njen zaslužek. Samo ob kleklanju, samo s tem delom ne bo nihče živel, pa niti tako skromna ženska, kot je Idričanka. S štirimi lirami na dan, tolik je povprečen zaslužek pri, recimo, 10 urnem delu, ni možno izhajati. Vrednost tega dela je pa v tem, da pridna ženska s svojim zaslužkom pomnoži dohodek svojega moža, kar se pri pičlem zaslužku jako pozna. In lahko trdim, da se dandanes dela samo še zato, da se onemu, kar mož domov prinese, pridene in pripomore. Res, da ni mnogo, a vendar je toliko, da je mož žene vesel in ji je hvaležen za njeno žrtev in njeno pridnost.

Da pa ne poreče kdo, da je račun pretiran, moram takoj opozoriti, da računam povprečen zaslužek le na 10 urno delo.

In zdaj moramo pregledati še nekaj: higijska važnost. Kleklarica mora sedeti 8 ur neprestano na nizkem stolčku, gledati od blizu v tenko nit in njeno opletanje med iglicami, ki jih je treba neprestano vbadati, se sklanjati nad takozvani valjasto «bulo», ni prijetno ne za pljuča in ne za hrbtenico, pa tudi za krvni obtok ne. Žena blede, mnogo dekle se ukrivi, če le preveč dela in se ne zravna po potrebi. In niso redke hibe, ki jih povzroča kleklanje. Deloma je pri tem kriva tudi nerodnost žen in deklet, ki večkrat ne znajo ali pa ne morejo in nočejo pomagati svojemu telesu.

Zaključek: Čipkanje v rudarskem mestu Idriji je važno iz narodno gospodarskega in narodno obrtnega vidika. Čeravno je gospodarski zaslužek in dobiček malenkosten, vendar je pri danih razmerah za gmotno stanje družine važen, zlasti če še upoštevamo železno vztrajnost in dobro voljo žen, ki kleklajo. Denarci, ki so s tem priborjeni, so težko zasluženi, čeravno ne s trpljenjem, pa s telesnim pešanjem in dolgim delovnim časom.

Narodno obrtni pomen zadeve je, da se je čipkanje ohranilo v idrijski kotlini in dalo povoda za isto obrt v drugih krajih naše dežele. Važnost je v lepem umetniškem izdelovanju, novih, originalnih, pristnih motivih in trdnem ročnem delu, ki bi dandanes, če bi se zadeva uredila, pomenilo v gmotnem stanju mnogo za naše kleklarice, zlasti še, ker zadobiva vedno več trga v Italiji sami.

Po ženskem svetu.

Nemke v volivni borbi. Ko so dobile Nemke v novi povojni ustavi volivno pravico, so posegle v politiko z velikim navdušenjem. Izid prvih volitev je pokazal lepo število izvoljenih poslank. Pri zadnjih državno- in deželnozborskih volitvah je njih število padlo. Ta pojav je vzbudil med feministkami veliko ogorčenje, ki se izraža v vedno bolj odločni zahtevi, naj se ustanovi posebna ženska politična stranka. Dosedaj so namreč kandidatkinje pripadale posameznim političnim strankam, kar se je pokazalo kot napačno posebno pri glasovanju v parlamentu. Ko je bilo na dnevnem redu obravnavanje ženskih zadev, n. pr. zaščita materinstva, položaj poročenih državnih nameščenk in dr., se poslanke raznih strank niso mogle zjediniti za solidarno postopanje, ker je bilo stališče njih strank različno ali pa zato, ker niso bile v stiku s strokovnimi in feminističnimi organizacijami, kar zadene predvsem poslanke starejše generacije, starejšega ženskega tipa.

Na zadnjem volivnem sestanku Zveze nemških ženskih društev — v nov. 1927. — so zastopnice raznih društev predlagale, naj bi Zveza posredovala pri strankah, da bi dale na kandidatsko listo več žen kot zadnjič, da bi bile kandidatkinje feministke in bi bile v ožjem stiku z ženskimi organizacijami.

Za letošnje volitve je Zveza poslala vsem političnim strankam seznam izbranih kandidatkinj, pripadajočim posameznim strankam, tako da se ne bo mogla nobena stranka izgovarjati, da nima dovolj sposobnih žen. Za predlagane kandidatke se bo postavila Zveza z vsemi svojimi društvi, ki predstavljajo nad milijon volivk. Vse stranke so sprejele predlog Zveze in obljubile, da bodo vpoštevale želje Zveze v polni meri.

Žena v športu. L. 1830. bo v Pragi nastop mednarodnih atletk. — Lani je bil v Parizu ženski šahovski turnir, pri katerem je zmagala znana ruska šahovska mojsterica Schwarzmanova. — Avstrijski škof v Lincu je prepovedal žensko telovadbo in sploh vsako javno gojenje telesnih vaj.

Duhovnice v krščanskih cerkvah. Katoliška cerkev ne dovoljuje ženi vstopa v duhovsko službo; pač pa so žene redovnice in kot take lahko opravljajo misijonska dela, seveda je njih delovanje bolj dobrodelnega značaja. V pravoslavni cerkvi so žene istakot izključene od duhovniškega poklica, protestantska cerkev pa sprejema tudi ženske v cerkveno službo, vendar so tudi pri tej nekatere sekte nasprotnice temu ženskemu poklicu. Dočim je nemški sinod

dolgo odločno prepovedoval ženam vstop v bogoslovje, imajo nekatere druge evangelijske sekte že več časa pravno priznane duhovnice, kakor baptisti na Angleškem in v Ameriki. V južni Avstraliji je znana pastorka Vinifreda Kiekova; soproga nekega zavodovega ravnatelja in mati treh otrok. Poleg cerkvenih dolžnosti se zavzema za socialna in gospodarska vprašanja in je jako delavna. Wesleyeva angleška sekta je na poslednji konferenci sklenila, da so tudi ženam odprta duhovniška mesta, toda pod pogojem, da se morajo odreči poroki, kajti družina in materinstvo nalaga ženi toliko skrbi in posla, da bi nikakor ne mogla vestno izpolnjevati vseh dolžnosti duhovskega stanu. — V Ameriki imajo protestanti-dissidenti ženo celo na škofovskem mestu: Almo Whitejevo, ki izdaja 8 nabožnih in političnih časopisov. Njena dva sinova sta tudi duhovnika.

Zadnje čase je tudi generalni protestantovski sinod na Nemškem pripustil ženo v cerkveno službo. Bogoslovno izobražene žene lahko pridigajo v cerkvi, poučujejo verouk na šolah, posebno deklških ter so nastavljene po bolnicah in kaznilnicah; ne morejo pa opravljati bogoslužja, ki ga izvršuje le duhovnik v ornati.

Tudi v Vatikanu so napravili nov korak. Tam je nastavljena g. a. Ocipioni, in sicer kot knjižničarka v vatikanski knjižnici. V nje-no področje spada oddelek s starinskimi zapiski. Ocipionijeva je prva žena z uradnim poklicem v papeževi palači.

(Po «Ženskem Obzoru».)

Društvo ločenih žen v Pragi je obravnavalo in sprejelo predlog, naj bi žena, ki je brez lastne krivde in brez svojega privolenja ločena, imela pravico do pokojnine po svojem možu. To bi se pa nikakor ne tikalo mož, ki so se ločili po krivdi žene. Žena, ki je sama zakrivila razdor zakona, naj nima pravice ne do prispevkov ne do penzije moževe. Društvu ločenih žen je dal povod za to prizadevanje žalostni konec nekaterih ločenih žen, ki niso mogle prenesti ločitve od moža ter so v obupu umorile sebe in deco.

Kakor se vidi, bo ta predlog sprejet v državljanski zakonik vsaj, kar se tiče žen državnih nameščencev. Čehinje imajo namreč v državnem zboru svoje zastopnice; senatorka Plaminkova ima v senatu veliko vplivno besedo in je že marsikaj izposlovala ženam.

Ženske naj nehalo posnemati moške.

V tujih časopisih čitamo, da so po nekaterih velikih mestih začeli nastopati proti sedanjim ženski, ki si na vse načine prizadevajo, da bi bila čim bolj enaka moškemu. Pri tem njenem stremljenju moramo seveda razlikovati dve vrsti žen:

a) prave feministke, ki se bore za enakopravnost, bodisi pred zakonom ali v službi in na vseh drugih življenjskih potih, kjer se je doslej žena čutila ponižano in omalovaževano, kar je bilo tudi na veliko škodo družine in občin koristi

b) modne ženske, ki vidijo svoj cilj enakopravnosti v tem, da je njih zunanost čimbolj podobna moškemu in da tekmujejo z njim na mnogih športnih poljih, ki nimajo splošno duhovno in telesno kulturo nikake skupnosti. Tako imajo v Parizu klub kadilč, klub pilotk i. dr.

In proti temu delu «feministk» nastopa trežno žentstvo, še bolj pa razsodni moški svet. Značilno je, da je dal prvo pobudo za ustanovitve «zveze zoper maskuliniziranje žene» (prizadevanje, da bi postale kakor moški) priznani francoski pisatelj Paul Valéry, ki v svojih spisih in člankih že delj časa opozarja na nevarnost, v katero tirajo svet take žene. V to zvezo je pristopilo že več odličnih politikov in pisateljev.

Pariška zveza bo stremela za tem, da se ustanove slična društva tudi po drugih državah, in bi tako prišlo do «mednarodne zveze zoper maskuliniziranje žene», ki bo svetu dokazala, naj ženske ostanejo ženske, četudi se udeležujejo v poklicih skupno z moškimi tovariši. Za to zvezo se zavzemajo tudi zdravniki, ki se boje naglega padanja porodov. Dekleta, ki se strastno vdajajo športu, ne čutijo več veselja do materinstva. Pravijo, da bo v Parizu kmalu več takih žen, ki bi rade letele z aeroplanom preko oceana, nego takih, ki bi bile rade nežne ljubice žene in matere.

Tudi žena se spominja svojih duhovnih zaščitnikov. Minuli mesec je slavila svetovna literatura spominski dan dveh največjih pisateljev moderne knjižice: šestdesetletnico še živečega ruskega pisatelja Maksima Gorkoga ter stoletnico rojstva velikega norveškega dramatika Henrika Ibsena. Oba sta ustvarila v svojih delih samonikle ženske tipe, nositeljice močnih idej. Najveličastnejša žena Gorkoga je pač mati v romanu «Mati», ki je bil pod bivšo carsko vlado prepovedan radi ostro poudarjene revolucionarne tendence; Ibsen pa je kot propovednik nove žene postavljala skoro v vsako svojo dramo ženo kot nositeljico važne etično visoke misije. Je tedaj povsem na mestu, da se vsi svetovni ženski listi oddolžijo velikima zagovornikoma ženske sposobnosti in pomembnosti.

Materinstvo.

Hrana v otročji postelji.

Mleko, mesna juha, nekoliko belega kruha; od tretjega dne dalje, ko se črevo prvič izprazni, lahke mesne jedi (telečja obara,

pečena teletina, kuhana kokoš), zelenjava (ne zelje, grah, fižol ne, ker napejja), riž, kuhano sadje. Preveč mleka ali prežgane juhe ni priporočljivo, ker kvari tek. V nosečnosti in med poznejšim dojenjem mnogo surove zelenjave in surovega sadja.

Sadje za male otroke. Neka presrečna mamica nam je v zadnji naši prilogi pokazala svojega cvetočega dečka z namenom, da nas prepriča, kako koristna in potrebna so jabolka za telesni in duševni razvoj otroka v prvi dobi. Možno, da ima prav, in to celo brez dvoma, ako so namreč vse druge okolnosti bile za novorojenčka toli ugodne, da so mu celo malenkostne vrline jabolka šle v hasek. Vendar moramo poudariti, da so pač morali plovitati že drugi in bolj izdatni činitelji nego samo materina hrana. Saj na srečo ne primanjkuje še nikjer prav zdravih mater s čilimi otroki, katere niso pa nikdar, ali vsaj zaporedoma ne, uživale dobrega sadja. Torej ne kaže zgolj jabolkom pripisovati najvišji dobiček v loteriji življenja, kakršen je brez dvoma popolno in dovršeno zdravje novorojenčka; in saj je tudi marsikatera mamica bolehalo in povila slabotnega otroka kljub temu, da je prej ona in potem otrok užival obilo sadja vseh vrst in posebno jabolk, katerih na deželi ponekod najmanj primanjkuje. Na splošno torej ne velja kako pravilo o posebni koristi jabolk za novorojenčke, ker drugače bi razni narodi že zdavnaj sami spoznali tako preprosto sredstvo in bi ga tudi prav pridno uporabljali v blagor svojega naraščaja.

Da je uživanje sadja, a posebno surovega in ne le kuhanega ozir. pečene, koristno ter se daje celo dojenčku v primerni obliki in meri, o tem ni dvoma in res se to polagoma vedno bolj vpoštevata. Vendar to spoznanje ljudstvu še vedno prav malo pomaga, dokler ostane vse drugo pri starem; na deželi namreč na splošno primanjkuje zadostne in primerne hrane in zlasti si je ne znajo tako tečno pripraviti, da bi izdatno zalegala. Posebno pri sedanjih draginjah in gospodarski krizi se opaža ta nedostatek, ki bi utegnil usodno plovitati celo za bodočnost. Tu in v širših slojih sploh primanjkuje posebno vsakršnih priboljškov, ki niso dragi, a dvigajo izdatno hranilno vrednost preprostih in običajnih domačih jedi; ob enem pa se previsoko ceni sadje, kakor jabolka in hruške, ki so le prav skromen priboljšek.

Po starih a napačnih predsodkih šteje namreč ljudstvo jabolko med najzlahnejše plodove, daš vsebuje razmeroma prav malo koristnih snovi razen sladkorja. Ta sad zastaja glede splošne hranilne moči daleč za drugim, posebno posušenim sadjem, kakor n. pr. za suhim čespljam in smokvami, bodisi glede sladkorja ali beljakovin; nima tudi veliko tako pomembnih vitaminov in važnih dopolnilnih snovi in soli; zato je

manjše vrednosti kot druge prikuhe in razno korenje, posebno paradižniki, kumare, pomaranče, grozdje, vse vrste zelja in solate. Glede svoje trajno previsoke cene napram redilni vrednosti stoji jabolko na višku draginske lestvice, prav tik najdražjih špargelov, tako da je razmeroma mnogo dražje nego jajce, meso ali fižol.

Torej jabolko lahko priporočamo le, dokler ni na razpolago prav drugega prigrizka, kateri bi otroku teknil. A to velja pred vsem za surovo jabolko z lupino vred, za kuhana in pečena pa še manjše, ker vsako pripravljeno s toploto, posebno ako delj časa traja, uniči še nekaj takozvanih vitaminov, razven onih morda, ki pospešujejo raščo, ker so te vrste dopolnilne snovi nekaj bolj trepežne. Kuhana jabolka so res priljubljena bolnikom, katerim pridejani sladkor v taki obliki najbolj prija in ima nekaj odvajalnega vpliva. Vsekakor moramo pohvaliti ono srečno mamico, ki je tako zgodaj začela dajati otrokom sadje. Po najnovejših nasvetih otroških zdravnikov dajejo v vseh naprednih deželah dojenčkom po šestem mesecu nastrojene surove hruške, slive, jabolka, pomaranče in banane.

Mrzlca v porodni postelji je silno nevarna, ker jako zmuči ženo in jo lahko spravi celo v grob. Zato se vsaka noseča žena boji tega pojava, in ne brez vzroka; saj je porodna mrzlca že na tisoče ženam vzela življenje in povzročila, da so bili že nešteti novorojenčki takoj ob rojstvu sirote. Kaj je hujega kakor gledati neobgledno stvarico, katera neobhodno potrebuje telesne in duševne nege matrine, pa mora tako rano priti v tuje roke.

Zato pa vsakdo razume, da je treba v taki nevarnosti takoj poklicati zdravnika ali pa odpeljati bolnico v bolnišnico. Mrzlca je včasih tako huda, da se porodnica onesvesti. Večkrat nastopi hipoma, ali pa se napoveduje z raznimi znaki, kakor z zedežanjem, motnim pogledom, z omotico, s škripanjem čeljusti, s teškim obračanjem oči in podobno. Po teh pojavih napade bolnico prava mrzlca, ki tako muči bolnico, da jo morajo drugi čuvati in držati, ker bi se lahko telesno poškodovala.

Tako bolnico je treba takoj spraviti v posteljo, jo zavarovati z blazinami, da se ne udari ob posteljnjak, ter ostati pri njej, dokler ne pride zdravnik.

Ako napade ženo mrzlca med porodom, je vedno smrtonesna. Včasih se pojavi tik pred porodom in ni tako silno nevarna, ker se med posameznimi napadi žena že lahko osvobodi. Mrzlca pa nastopi često po porodu in traja lahko dalj časa.

Vzroki porodne mrzlice so različni: včasih je zapeka; največkrat pa infekcija, to se pravi: porodnica se je vsled kake nesnage okužila. Zato ni nikoli dovolj čistoče pri

porodu. V tem pogledu mnogo zakrivijo nepoučene ženske. Ker se ob tej priliki umaže veliko perila, mislijo, da lahko uporabijo že umazane rjuhe in krpe; ne pomislijo pa, da je bolje pomuditi se pozneje pri pranju kakor tvegati življenje iz skoposti in varčnosti.

Dokler čaka bolnica zdravnika, naj torej leži v postelji, zavarovana z blazinami. Ako ima krčevite napade, naj jo domači nekoli-ko poprimejo za rame, roke in noge, morda tudi za glavo, toda previdno in le toliko, da ne pade iz postelje. Ko ji nekoliko odleže, ji damo lahko malo kameličnega čaja, polnokrvnim pa malo malinove ali hladne limonade, da jo pomiri. Nikakor pa ne opojnih pijač; včasih so jo drgnili s kisom ali ji dali duhati močne dišave, kar je pa nepotrebno in tudi nadležno. Ako je mrzlci kriva zapeka, pomaga klistiranje, kar pa mora izvršiti le izurjena oseba in sicer z oljem ali kameličnim čajem. Vse drugo pa odredi zdravnik. Včasih je nevarnost tako velika, da je potreben umetni porod. Često so žrtvovali mater otrokovemu življenju. Pri današnji zdravniški izkušnosti se pa skoro vedno posreči rešiti življenje obema.

Kuhinja.

Orehi. Orehi imajo jako mnogo beljakovin in vitaminov, ki so tako važni za življenje, zato bi jih morale matere pri kuhi bolj uvaževati in se ne spominjati nanje edino takrat, ko je treba otroke utešiti z njimi.

Orehi so jako redilni, zato bi jih morali jesti posebno tisti, ki telesno delajo. Nervoznim ljudem pa jih ne priporočajo, baje ima oreh v sebi neke kisline, ki ne vplivajo dobro na živce. Uživanje orehov skupno s kako drugo jedjo je bolje, nego da jih jemo same. Prav dobri so zmleti orehi, posuti po sadni solati. (Jabolka, fine hruške, banane, ananas, tudi pomaranče, zrežemo na tanke okrogle rezine, jih denemo v globoko stekleno skledo, polijemo s limonovim sokom, posujemo s stolčnim sladkorjem in naposled še z zmletimi orehi. Nekateri dodajo taki solati še kandirano sadje, drugi jo polijejo z rumom ali maraskinom, kar seveda ni za otroke.)

Dobra je tudi tale orehova jed: Posušeno sadje sesekljaj prav drobno in ga zmešaj z drobnimi sesekljanimi ali zmletimi orehi, pri-daj 2 dobro utepeni jajci, malo mleka in ščipec soli, lahko tudi nekoliko prepraženih drobtin. Stresi vse skupaj v kozico in peci $\frac{3}{4}$ ure v neprevročni peči.

Mesni čaj ali beef-tea. Vzemi 30—40 dkg svežega govejega mesa boljše vrste (tu pri nas dobivamo okusno zmrazilo meso, ki je tudi dobro); najboljši kos je v stegnu, kjer ni mastno. Sesekljaj meso na drobno in ga deni tako brez vode v steklenico s širokim

grlom; še bolj primeren je kozarec, kakor ga rabimo za vkuhanje sadja v pari, pa ne sme biti steklo pretanko in vrat ne preširok.

To steklenico z mesom zamaši bolj na rahlo z vato, ovij, posebno spodnji del s krpami ali s papirjem, da ne počí pri kuhanju, ter jo postavi v lonec, ki je nekaj višji in precej širji kakor steklenica. V lonec nalij mrzle vode do pol višine steklenice ter ga dobro pokrij; če nimaš primernege pokrova, pokrijes lahko tudi z drugim nižjim loncem ali kozico, ker je važno, da ne uhaja para. Lonec s steklenico postavi na ogenj, ki začrtkoma ne sme biti premočan. Kadar pričenja voda v loncu vreti, kar spoznaš po brbotanju in šumenju, poglej na uro in pusti potem, da tako vre 40 do 50 minut. Nato odstavi vse skupaj še pokrito z ognja, da se počasi ohladi, predno odkriješ lonec; šele kadar čutiš, da tudi steklenica ni več vroča, smeš jo vzeti iz vode in jo odmašiti. Potem odlij počasi iz nje tekočino, ki se je izločila iz mesa med kuhanjem; oziroma še malo soli in imaš pristni mesni sok oziroma mesni čaj, takozvani beef-tea (izgov. bijf-tij). Bolnik naj ga vžije toplega, kakoršen je; poje naj tudi goščo, ki se je vsedla na dnu. Pridobljene tekočine seveda ni mnogo, 90—100 g k večjemu, ampak vsaka kaplja je dragocena in koristna.

Poleti spravljamo ta mesni sok v hlad ali na led, pa ga proti segrevamo; najbolje je, da denemo skledico s tem shlajenim sokom v drugo širjo posodo s toplo vodo in jo pustimo nekaj časa na ognju.

Ako bolniku okus ne ugaja, prikanemo mesnemu čaju še nekoliko limonovega soka.

Kuhano meso, ki je ostalo, spravimo iz steklenice s paličko in ga vporabimo iz kuhinji za zdrave želodce, kakor sploh kuhano meso, na pr. za takozv. počpetc ali zrezke z jajcem in v mleku namočenim kruhom.

Po vsakokratni uporabi je treba steklenico dobro pomiti s toplo vodo in jo spraviti čisto in suho.

Za bolnika, posebno takega, ki je prestal kako hudo bolezen in ne more še uživati zadostne hrane, je tak močni mesni čaj še najbolje vsakdanje krepilo, ker mu daje že v par žlicah obilo hranilne snovi, ki ni zoprnege okusa; ker oslabelemu bolniku primanjkuje tek, je par žlic takega čaja nad vse koristno. Seveda ni tak mesni čaj za vsakega težkega bolnika, na pr. ni pri hudi mrzlici, legarju ali ranah na želodcu, niti ne pri bolečinah na obistih; zato naj po možnosti zdravnik določi, kdaj je beef-tea potreben in koristen! Posebne naloge skrbne gospodinje bodi, da ga zna dobro pripraviti.

To navodilo je posneto po znameniti knjigi E. Jaworske, kjer je navedenih še več podobnih beeftejev. Ni odveč, če omenimo še

eno tako močnejšo mesno juho, ki je posebno okusna, lahko prebavljiva in bolj redilna za bolnika nego navadna juha. 200 g pustega mesa, drobno sesekanega, naj stoji na hladnem prostoru 1 uro pomešano z $\frac{1}{4}$ litrom destilirane vode, ki jo dobiš v lekarni. To zmes zlij potem v steklenico, zamaši dobro in kuhaj prav tako, kakor smo to prej opisali, namreč v višjem in pokritem loncu vode, ter naj vre vsaj $\frac{3}{4}$ ure; za tem preceji to skozi gosto sito, posoli malo in daj vso juho s sivo vsedlino po žlicah bolniku posreovati. V to juho primešaš lahko celo jajce ali vsaj rumenjak, da povišaš še nje redilnost. Žena, ki razume, kolikega pomena je primerna krepka hrana za hitro okrevanje bolnika, se pač ne bo dolgo obotavljala v potrebi, nego bo poskusila pripraviti take mesne čaje. Opisale smo to pripravljane bolj na široko, da bodo razumele tudi priprostejši kuharice.

Slavsko kolfivo (žito, slavnostna srbska jed ob krstni slavi.)

Vzemi $\frac{1}{2}$ kg lepe debele pšenice, takozvane bele ali carigrajske. Otrebi jo čisto in že zvečer namoči v mrzli vodi. Naslednje jutro odlij vodo in deni žito v večji lonec, in sicer glinen ali emajliran, aluminijast ni pripraven, ker se v njem žito rado pripali. Nalij vrh pšenice mrzle vode in pristavi k ognju. Najprej naj vre močno, potem pa polagoma, da se ne pripali na dnu. Večkrat lonec potresi ali premešaj z žlico. Žito naj se kuha toliko časa, dokler zrna ne pokajo in se voda popolnoma ne povre. Ako se je voda prej povrela, nego je žito kuhano, je treba doliti še malo tople vode, da se žito skuha doobra.

Ko se je žito tako skuhalo, ga stresi na rešeto, da se voda odcedi. Ko so zrna odcejena, jih deni v čisto izpran prtiček, zaveži ga zgoraj z vrvice ter obesi na suh vetroven kraj, da se žito popolnoma odcedi. Pusti ga tako približno dve uri.

Nato deni na veliko mizo čist velik prt, prepognjen dva do trikrat, in razgrni po njem pšenico, da se suši kakih 5—6 ur; če pade slava na kak poletni praznik, se lahko suši celo noč in se pripravi prav rano jutraj, da se na vročini ne skisa. Pozimi in v hladni jeseni se žito pripravlja pozno po noči pred praznikom.

Ko se žito suši, je treba pripraviti še druge stvari: orehe, mandeline in sladkor. Orehov se dene, kolikor se hoče, ali čim več jih je, tem bolja bo jed. Lahko se napravi tudi brez mandeljnov, pa ni tako okusno. Dišav ne devaj razen vanilije. Nekateri dodajajo limonovo, lupinico, cimet, žebice, pa vse to je odveč in pokvari prvotni okus. Za dobro »žito« ni treba nič drugega kot vanilija. Dobro razmerje je to-le: 1 kg pšenice, 1 kg ali malo več čistih zmletih orehov, $\frac{1}{4}$ ali malo več olupljenih zmletih mandeljnov, $1\frac{1}{2}$ kg stolčenegega

in presejanega sladkorja, 2 ali 3 šibice vanilije.

Lahko se vzame od vsakega malo več ali manj, ali to je najboljša mera. Ko je vse tako lepo pripravljeno, vzemi mlinček za meso, ga čisto operi in prekuhaj prej v sodi ter zmelj pšenico. Nato jo deni v čisto posodo, posoli z drobnjo soljo in ugnetaj pšenico (seveda si moraš prej roke dobro omiti s toplo vodo in milom). Potem dodajaj pomalem zmlete orehe in neprestano ugnetaj, da se orehi in pšenica lepo enakomerno zmešajo. Ko postane ta zmes pretrda za ugnetaje, dodajaj pomalem vaniljnega sladkorja ter neprestano ugnetaj in dodajaj: malo orehov, malo mandeljnov, malo slad-

Naposled pusti eno do dve pesti orehov in mandeljnov, da jih boš imela za povrhu. Sladkor dodajaj toliko časa, da bo testo dovolj sladko. «Žito» mora biti sladko, ali vendar ne presladko. Vsekakor ne boš porabila ves poldrugi kilo sladkorja. Ko je testo lepo ugnetano in zmes izenačena, tako da dobiš lepo gladko kašo, vzemi plitvo stekleno posodo, deni vanjo žito v obliki senene kopice, pa da je ravno v posodi in kopica lepo nakopičena. Nato namoči v mrzli vodi čist prtiček, ožmi ga dobro, razgrni in deni na žito ter z roko pritisni po njem, da se žito pogladi, potem pa prtiček zopet vzdigni.

Sedaj vzemi ploč, na katerem mesiš, položi nanj čist papir, na papir postavi stekleno ploščo z lepo poravnanim žitom in posuj povrhu s tistimi zmletimi orehi in mandeljni, ki si jih bila prej pustila. Naposled vzemi še sito, deni vanj ostanek vaniljnega sladkorja in ga presej na žito, ali tako, da bo povsod enakomerno posuto. Potresaj toliko časa, dokler ni kopica pokrita s $\frac{1}{4}$ — $\frac{1}{2}$ cm debelo sladkorno plastjo. Nato vzemi kos čistega papirja in ga položi povrhu in potezaj po papirju s čisto suho roko, da se sladkor bolj zbije in tvori preko noči trdo skorjo.

Tako pripravljeno žito postavi na hladen in suh prostor. — Pozimi se sladkorna skorja zledeni in je lepša nego poleti, ko je toplo. V mrzlem času traja žito 4—5 dni, poleti pa se ohrani komaj dobra dva dni, če ni na ledu, ker rado skisa. D. J. I.

Brzo napravljen šartelj. 5. rumenjakov, 10 dkg sladkorne sipe mešaj dotlej, da se začne peniti. Prideni zmesi nastrgane lupine $\frac{1}{2}$ citrone, vlij notri $\frac{1}{4}$ l mleka in na to stresi $\frac{1}{2}$ kg presejane fine moke, kateri si vmešala $\frac{1}{2}$ pecivnega praška. Vse skupaj mešaj dobro še $\frac{1}{4}$ ure. Vse sestavine vzemi mrzle. Potem deni testo v namazan in z drobtinami posut model ter takoj v peč. Peci ob zmernem ognju 1 uro. Pečeno zvrni na

krožnik ter posuj s sladkorno moko. Ta šartelj je brzo napravljen, rahel in okusen.

—a—

Gospodinjstvo.

Kokoši. Gotovo je najbrže mnogim znano, kaj je treba storiti s kokošjo, ki začne pozno klockati, oziroma o nepravem času, vendar omenjam še za one, ki bi morda ne vedele, da je treba tako kokoš spraviti v hladen prostor in jo nekako stradati, posebno ji ne smemo dajati moke in žita, ampak le zelenjavo in vode. S tem se ji že navadno odpomore, ako pa še ne neha, ji je treba korenitejše pomoči, in to je mrzla kopel. Vtaknemo jo z zadnjim koncem v mrzlo vodo, držimo v njej kakih 10—15 minut in ponavljamo to kopel vsakih 5—6 ur nekoliko dni zaporedoma. S tem se ji navadno odpravi kločenje. Ako sploh začno kokoši klockati ali se goliti tja meseca avgusta in septembra, je to navadno znak, da niso kaj dobre za jajca, in je tedaj najbolje, da se jih iznebimo: na trg z njimi ali pa v lonec. Koristi bi ne utegnile več dosti prinesiti.

Rosanda.

Piščeta. Ko koklja izvali piščeta, jih ne smemo pustiti v gnezdu na temnem prostoru, nego jih takoj prenesemo na svetel in solnčen prostor, seveda s kokljno vred. Po tleh posujemo droben pesek ali seneno raznico, prsti ne smemo nasipati, ker se dela blato. Pri piščancih mora biti tudi plitva posoda, v kateri je vedno sveža voda. — Prva hrana piščkom je prosena kaša ali kruhove drobtine. Damo jim takoj, ko se izvale. Nekateri mislijo, da je bolje, če se puste piščeta par dni brez krme, ali to mnenje je napačno. Polagoma dobivajo živalice krompir, katerega skuhamo in pretlačimo; dobro je tudi, da ga malo osolimo. Med vsako kuhano jed je treba primešati malo surove, drobno zrezane zelenjave: solate, špinace ali tudi same trave. Paziti moramo, da ni hrana prevroča, drugače dobe piščeta in perutnina sploh piko (trd jezik).

Kako se suši in hrani puh. Najbolje je, da žival, predno jo zakolješ, operesh in jo pustiš posušiti v kraju, kjer se ji ne more več umazati perje. Perje se izpulji potem posebej in puh pa posebej ter se dene vsaka vrsta v drugo vrečo. Te vreče se potem postavijo v peč, ko je tako gorka, kakor kadar se vzame kruh iz peči; tedaj ne prevroča. Ta toplota zamori vse mrčes, ki je morda v puhu, in tudi posuši perje in puh popolnoma. V tej vročini se tudi izgubi ves neprijetni duh, ki se drži perja. Tako lahko odpraviš duh iz svežega perja, komaj napuljenega, ali pa tudi iz starega, ki ga hočeš osvežiti in mu odvzeti duh po starem. Seveda je treba paziti, da je peč dovolj topla, ne vroča, da bi se perje sežgalo.

Rosanda.

Iz naše skrinje.

NOŠA IN OBIČAJI V TRŽAŠKI OKOLICI.

(Nadaljevanje.)

Spomin na kamenjanje sv. Štefana.

Mesec december je za otroke že itak nekako mesec veselja in radosti, kajti lepi in na darovih bogati dnevi se kar vrstijo. Prvi je sv. Miklavž, potem pride Božiček in, kot se spominjam iz svojih otroških let, je bil še tretji dan pomemben v naših mladih letih, pa če že ne toliko za deklice, tembolj za dečke. Drugi božični praznik, sv. Štefan, je prinesel dečkom zopet svojih darov, a to na poseben način, kajti tu ne nastopa kak skrivnostni darovalec, ampak vršilo se je to javno na trgu v večji vasi blizu Trsta, kjer sem takrat živela in ki so ga zvali «na gorici».

Istege dne namreč, po slovesnih popoldanskih večernicah, se je zbrala skoraj vsa dekleta iz vasi v svojih najlepših in najdražjih oblekah — seveda i tu narodna noša v časti in prednosti — na gornjem koncu vaškega trga. Prinesle so s seboj vse žepe polne pomaranč, jabolka, orehovi in drugega takega, za otroška usta prav vabljivega sladkega blaga. Mnoga dekleta so prinesla s seboj kar celo culico, katero so še tudi iz posebne potrežljivosti nesli njih fantje — cavaliers servant. Mladenici so se postavili pa malo bolj v stran, kajti glavno vlogo so pri tem običaju imela dekleta. Seveda so ob kraju trga pristopili radi, da se nagledajo in po svoje zabavajo, matere in očete vaškega drobiža, ki se je poželjivih oči in veselega srca postavil pred bogato obložena dekleta, pričakujoč nestrpnost, kdaj se bode začelo «kamenjanje sv. Štefana». To ti je bilo ščebetanja, kričanja in prošnja, vsak je želel biti po svoje kamenjan, kajti kamni so bili sladki in dobri. Vsa mladež od 6. do 12. leta, seveda le moškega spola, kajti deklkam ne pristojajo kaj takega in drvenje po «gorici» ni bilo primerno za dekletca, je stala in pričakovala, kdaj bode padel, oziroma letel prvi kamen.

Ko je bilo vse lepo razporejeno in uravnano, se je začelo pravo kamenjanje. Dekleta so namreč segla v žepe ter prinesla na pogled lepe pomaranče, pa začela zamahevati, kot bi jih hotela vreči dol po trgu. Že so se dečki pripravili, da se zadržijo za sladkim kamnom, ali — treba je bilo vztrajati in trpeti, kajti roke so sicer zamahnile in dozdvevalo se je, da bo kar mahoma zletela pomaranča po trgu, ali pomaranče, jabolka in drugo tako je vse še ostalo v roki, ki se je je-povesila, ne da bi bila vrgla.

Seveda je bila to sama nagajivost deklet, katerim je od moške strani sledil smeh in krehot, ter živahni spodbujajoči klici ča-

kajočih dečkov, da bi vendar ne bile tako neusmiljene in bi začele vendar že enkrat «kamenjati» te-le, pravzaprav male «svete Štefane», ki so tako nestrpnost čakali. Ali dekletom se prav nič ne mudi, še malo natezajo nepočakance, da igra dalj časa traja. No pa vendar se nekatere odločijo, da vržejo prve par pomaranč in jabolka, seveda v ono stran, kamor jih je bilo najmanj obrnjenih, da je tekmoj in drvenje tem večje. Kakor hitro namreč dečki vidijo, da so zleteli prvi «kamni», pa za njimi, da bi bil vendar vsak prvi in nihče zadnji. In prvim kamnom slede drugi, in zopet in zopet nepretrgano bombardiranje s sladkimi projektili. Po vsaki taki salvi nastane med dečki obča veselost in najživahnejše vrvenje. Vsak skuša prehiteti drugega, nadkričati ga in mu odvzeti «kamen», vsak hoče biti bolj uren in spreten, da nabere čim več «kamenja». Prav smešno in kratkočasno je bilo gledati, kako se v tem živem klopčiču vse kobaca in prekucuje, drug čez drugega, manjši pod večjim ali pa tudi narobe. Seveda ujamejo najvnetejši tekmeči mesto sladke pomaranče ali lepega jabolka tudi kakega «zajčka», ali ta nič ne boli, četudi bi se podedila kri, tudi razne praske po rokah, kolensih ali po obrazu nič ne motijo, kajti tu gre za bitko nekako v zmislu Stritarjevih «Malih vojakov»: «Če teče kri iz nosa teče, kako je lep Štefanji dan.»

Včasih pa prileti v tem občem metezu od kakega bolj segavega in nagajivega dekleta tudi ponižna repica ali rumeni korenček, no pa tudi za tem se vržejo v svoji želji, da bi dobili čimveč kamenja, pa ko poberejo repo mesto gosposke pomaranče ali rdečeličnega jabolka, povzroča tako kamenje tem več smeha in radosti, kajti vsak se rad smeje drugemu, ako se mu pripeti mala neprilika. Seveda če opazijo, da kako deklet v svoji mali radodarnosti rajše meče repo in korenje mesto pogojenih sadov, potem se dečki tudi ogorčeno spravijo k malemu protestu in so v stanu celo nazaj kamenjati.

To «kamenjanje sv. Štefana» traja toliko časa, dokler ne izginjejo pripravljene zaloge. Za ob strani poželjivo gledajoče deklice, ki se vrvenja ne smejo udeležiti, že dekleta posebej kaj prihranijo, kakor tudi prihranijo za druge jim ljube osebe par pomaranč in jabolka v spomin «kamenjanja».

Po «kamenjanju» se mali in odrasli kmalu razidejo, kajti skoro je že mračno; prvi jo seveda popihajo domov oni, ki so kaj prida ujeli; oni pa, ki jim sreča ni bila dovolj mila, se vračajo bolj tiho in pohlevni, skušajo se prikupiti še za razdelitev zadnjih ostankov, bodisi tudi le za par orehov ali kaj podobnega, katere potem mladež skupno v veselju pospravi v svoje nenacitljive želodčke, katerim je «kamenjanje sv. Štefana» pravi in zmeraj željeni praznik.

Rosanda.

REUMATIZEM

trganje, ishias, zbadanje, nevralgijo itd. bode te najuspešnejše zdravili s preizkušenim zdravilom „**Antirheumin**“, ki se še niti v enem primeru ni izkazal brezuspešnim. **Malo-krvnost**, bledico, splošno šibkost, nervoznost, slab tek ozdravi z gotovim uspehom **Feralbrumin**, kateri tudi izredno dobro učinkuje pri slabotnih otrocih. Obe zdravili sta odlikovani v Parizu z zlato kolajno.

Proizvaja in razpošilja po povzetju:

Mr. Ph. A. MRKUŠIĆ, lekarnar - KONJIC (Hercegovina)

2 steklenici 80 Din., 3 stekl. 105 Din. - Poštnina in zavoj franco.

Izšle so kolednice!!

Književna družina «Luč» v Trstu nam je podarila ravno za Božič drugo skupino knjig, in sicer:

Roman Slavka Slavca: «**Ubogi Uštin**», ki se odigrava v goriški okolici.

Kmetško povest znanega poljskega pisatelja Reymonta «**Tomek Baran**» v prevodu in z uvodom Franceta Bevka, ter

II. zvezek poljudno-znanstvenega zbornika «**Luč**» s sledečo vsebino:

J. Wilfan: **Politika in etnika.**

J. Agneletto: **Gospodarsko stanje podeželskega prebivalstva v Julijski Krajini.**

A. Širok: **Pri naših upodablajočih umetnikih.**

I. Grbec: **Nekaj podatkov o glasbenem življenju po vojni.**

A. I.: **Hrvatske publikacije.**

F. Kleinmayr: **Naša šolska književnost.**

F. B.: **Nabožne publikacije.**

F. B.: **Knjižne izdaje l. 1927.**

L. Č.: **I. dodatek k razpravi «Politična in upravna razdelitev Julijske Krajine za dobo do 30. novembra 1927.»**

Zbornik prinaša tudi eno polo s slikami naših umetnikov. — Knjige so na prodaj v vseh knjigarnah in v tiskarni «Edinost».

Cena vsem trem knjigam L 4.—. Za pošiljatve po pošti poleg tega še pristojbina 60 stot. za vsako skupino knjig.

ZA JUGOSLAVIJO:

Knjige se naročajo pri upravi „Ženskega sveta“ v Ljubljani, Karlovska cesta 20 in stanejo vse tri skupaj Din. 25. Posamezne knjige 12 Din.

Peščina plačana v gotovini.

Dr. F. Ambrožič

ordinira

dopoldne v POSTOJNI

v Kutinovi hiši

popoldne v ŠT. PETRU

na Krasu pri Kutinu.

UNDERWOOD PORTABLE

Neobhodno potreben v vsaki hiši. Najboljši spremljevalec na potovanju, zelo praktičen v vlaku in na parniku. Opremljen s tipkami za slovensko pisavo. Tehta četrtino in stane polovico navadnega pisalnega stroja, medtem ko izvršuje isto delo. — Zahtevajte ponudbo s ceniki. Plačilne olajšave.

C. A. MOHOVICH, Trst

VIA MAZZINI 17

Perilno blago za damske in
otroške obleke z znamko

„Indanthren“

obdrži barvo v perilu in
na solncu. Dobi se

pri

A. & E. Skaberna

M. U. dr. D. Sardoč

specijalist za ustne in zobne bolezni perfekcioniran na dunajski kliniki

ordinira v Trstu

Via San Lazzaro 23, II. nadstropje (zraven kavarne „Roma“)

od 9-12 in od 3-7.